

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Bakalářská práce

2015

Mgr. Kateřina Langmaierová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

**TVOŘIVOST A MOTIVACE V HLASOVÉ
VÝCHOVĚ V MATEŘSKÉ ŠKOLE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mgr. Kateřina Langmaierová

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Marie Slavíková, CSc.

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 1. června 2015

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych zde poděkovala paní doc. PaedDr. Marii Slavíkové, CSc. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích bakalářské práce.

Originál zadání práce (student obdrží od svého vedoucího práce).

Obsah

ÚVOD	3
1 ONTOGENEZE DĚTSKÉHO HLASU	5
1.1. Fyziologický vývoj	5
1.1.1 Dechové ústrojí.....	5
1.1.2 Hlasové ústrojí.....	6
1.1.3 Artikulační ústrojí.....	7
1.2. Psychický vývoj dítěte předškolního věku	9
1.3. Hudební vývoj dítěte předškolního věku.....	10
1.3.1 Období nemluvněte a batolete	10
1.3.2 Předškolní věk (od 3 do 6 let).....	11
2 HLASOVÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	13
2.1. Vymezení pojmu hlasová výchova	13
2.2. Průpravná cvičení s dětmi předškolního věku.....	14
2.2.1 Dechová cvičení	15
2.2.2 Hlasová cvičení	16
2.2.3 Artikulační cvičení	17
3 TVOŘIVOST A MOTIVACE.....	19
3.1 Tvořivost.....	19
3.1.1 Tvořivý pedagog.....	19
3.1.2 Zásady pedagogické práce.....	20
3.1.3 Hudební tvořivost.....	21
3.2 Motivace	22
3.2.1 Profesionální kompetence pedagoga v MŠ.....	23
3.2.2 Hra jako způsob motivace	24
4 VZDĚLÁVACÍ CÍLE V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ DLE RVP PV ...	26
4.1 Dítě a jeho tělo	26
4.2 Dítě a jeho psychika.....	27
4.3 Dítě a ten druhý	30
4.4 Dítě a společnost	31
4.5 Dítě a svět	32
4.6 Shrnutí.....	33
5 TVORBA DIDAKTICKÝCH MODELŮ	35
5.1 Didaktický model: Zima	35
5.1.1 Motivace pro práci v hlasové výchově.....	35
5.1.2 Metodika k realizaci motivačního příběhu	36
5.1.3 Další možnosti hlasové výchovy k tématu „zima“	40
5.2 Didaktický model: Jaro.....	42
5.2.1 Motivace pro práci v hlasové výchově.....	42
5.2.2 Metodika k realizaci motivačního příběhu	43
5.2.3 Další možnosti hlasové výchovy k tématu „jaro“	48
5.3 Zkušenosti z aplikace didaktických modelů.....	49

ZÁVĚR	50
RESUMÉ	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	52
SEZNAM PŘÍLOH	57
PŘÍLOHA Č. 1	I
PŘÍLOHA Č. 2	II
PŘÍLOHA Č. 3	III
PŘÍLOHA Č. 4	IV

ÚVOD

S pojmem hlasová výchova jsem se poprvé seznámila při semináři paní doktorky Aleny Tiché, který organizovala ZČU v Plzni. Po jeho absolvování jsem si uvědomila, jak důležitá je hlasová výchova nejen pro samotného pedagoga, ale také při jeho práci s dětmi. Plna entuziasmu jsem se rozhodla, že ji ihned začnu zařazovat do denního programu dětí v naší mateřské škole. Narazila jsem však na několik problémů. V první řadě to je nedostatek kvalitní literatury, která by se tématem zabývala. Nejdostupnější autorkou je již výše zmiňovaná PaedDr. Alena Tichá, Ph.D. Její publikace jsou ale určeny pro děti ve věku 5+. Ovšem mateřské školy navštěvují děti již od tří (někde i od dvou) let. Otázkou bylo, zda je možné i jim poskytnout vhodný program, který by je zaujal a zároveň přinesl nějaký užitek. Sama pracuji v mateřské škole, kde jsou smíšené třídy s dětmi od 3 do 6let. Sestavit program, který zaujme celou skupinu, není leckdy jednoduché. Učitel pracující v takové třídě musí být nejen tvořivý, ale měl by umět děti vhodně motivovat, aby činnost prováděly rády a se zaujetím. Stála jsem tedy před další otázkou, jak začít? Nejprve jsem se rozhodla požádat o radu zkušenější kolegyně z naší i jiných mateřských škol. Bohužel jsem zjistila, že většině z nich pojem „hlasová výchova“ nic neříká a že kromě občasné gymnastiky mluvidel, s dětmi žádné cviky zaměřené na rozvoj správného postoje, dýchání, hlasu a artikulace neprovádějí. Pátrala jsem tedy dále v literatuře. Tichá uvádí mnoho námětů pro rozvoj všech výše popsaných dovedností, ale jde spíše o jednotlivé cviky, které nejsou sestavené v propojený celek. Stejně tak je tomu i u zahraniční autorky Floriany d'Andrea (i její publikace jsou určeny pro děti 5+). Rozhodla jsem se tedy, což je i cílem této práce, že se pokusím o návrh didaktických modelů, v nichž jsou v logickém a vhodně motivujícím sledu, poskládána průpravná cvičení hlasové výchovy, která je možno prakticky aplikovat v mateřské škole i při práci s nejmenšími dětmi.

Po absolvování semináře s paní doktorkou Tichou mi utkvěla v hlavě její věta, že: *„kdo chce pracovat s hlasovou výchovou, musí nejprve poznat fungování celého hlasového a dechového aparátu.“* Proto i v této práci nejprve začínám popisem ontogeneze dětského hlasu, jeho fyziologickým, psychickým a hudebním vývojem. Vše je zaměřeno na děti v předškolním věku. V další kapitole vymezuji samotný pojem hlasová výchova a popisuji jednotlivá průpravná cvičení. Jak jsem již popsala výše, pedagog pracující s mateřské škole by měl být tvořivý, ale musí umět i vhodně motivovat. Tomuto tématu je

věnována třetí kapitola. Jakým způsobem může učitel mateřské školy uplatňovat své tvůrčí schopnosti a jaké metody motivace je nejvhodnější zvolit, aby činnost zaujala celou dětskou skupinu. Pedagog mateřské školy ovšem při plánování svých činností musí vycházet z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Jaký prostor tento dokument dává pro realizaci činností v rámci hlasové/pěvecké výchovy je věnována čtvrtá kapitola, kde jsou analyzovány jednotlivé vzdělávací oblasti. V páté kapitole jsou pak popsány dva didaktické modely nejprve jako motivační příběh, který je v další podkapitole metodicky rozepsán. Tyto modely by měly sloužit jako ukázka toho, jak lze i s málem literatury, která je pro předškolní věk dostupná, sestavit vhodný program, kterým budou děti v mateřské škole vhodně motivovány a zároveň je jednotlivá cvičení pozitivně ovlivní v jejich dalším vývoji fyziologickém i psychickém, neboť správně vedená hlasová výchova ovlivňuje nejen správné dýchání, ale působí i jako prevence respiračních onemocnění, zlepšuje artikulaci, pomáhá při uvědomování si vlastního těla, jeho fungování a možností a je důležitá i při procesu socializace tím, že si děti uvědomí vzájemné rozdíly. Při správné motivaci je nezanedbatelným přínosem i dětská radost ze hry a rozvoj jejich představivosti.

1 ONTOGENEZE DĚTSKÉHO HLASU

V této kapitole je nejprve stručně popsán fyziologický vývoj hlasového ústrojí, které se skládá z dechového, hlasového a artikulačního aparátu.

Předpokladem kvalitní práce s dětským hlasem je dobrá znalost anatomie a fyziologie hlasu společně s psychologií dítěte. Dětský hlas je odlišný od hlasu dospělého. V raném období je velmi tvárný, ale zároveň je velmi křehký a snadno zranitelný, neboť celý hlasový orgán se teprve vyvíjí. Při tvorbě dětského pěveckého hlasu se zapojuje i nervově svalový aparát a celá psychika dítěte.

1.1 Fyziologický vývoj

Pro pochopení funkce hlasového ústrojí je nezbytné poznat fungování celého dechového, hlasového a artikulačního aparátu.

1.1.1 Dechové ústrojí

Hrudní dutina, ve které jsou uloženy plíce a srdce, je ze stran ohraničena hrudním košem a dole bránicí. Hrudní koš tvoří dvanáct párů žeber, které jsou pružnými chrupavkami a vazy připojeny vzadu k páteři. To umožňuje zvětšování a zmenšování hrudního prostoru. Na tomto procesu se podílejí svaly nádechové a svaly výdechové.¹

Velmi důležitým svalem dýchacího ústrojí je bránice. Jde o klenutý sval, který odděluje dutinu hrudní a břišní. Díky rytmickému cyklu stahů a uvolnění dochází k normálnímu rytmu vdechu a výdechu při klidovém dýchání.²

Nejdůležitějším orgánem dýchací soustavy jsou plíce. Předává se v nich kyslík do krve a zároveň se z těla vylučuje oxid uhličitý. Horní část systému tvoří nosní dutiny, hrtan, hltan, průdušnice, primární průdušky (bronchy), které se větví do jednotlivých plicních laloků. V plicích se rozrůstá „bronchiální strom“, kde se průdušky neustále větví až do mikroskopických rozměrů na průdušinky, v nichž se shlukují do plicních sklípků (alveolů). Z plicních alveolů přechází kyslík do krve. Vydechováním se z krve vylučuje oxid uhličitý.

---

¹ NOVOTNÝ, Ivan a Michal HRUŠKA. *Biologie člověka*. Praha: Fortuna, 2002.

² MCMILLAN, Beverly. *Velký ilustrovaný atlas lidského těla*. Praha: Svojtka & Co., 2009.

Jde o stále se opakující koloběh. Nádech a výdech je automaticky regulován signály z mozkového kmene. Dech je však také možno ovládat vůlí. Je možné jej zadržet, prodloužit, zrychlit, zpomalit... Při nádechu se hrudní dutina zvětší – dochází k rozšíření hrudního koše. Při tomto procesu se bránice, která je v té době kopulovitě vyklenuta, sníží a stlačí orgány břišní dutiny. Zvětší se objem hrudní dutiny, sníží se tlak uvnitř hrudníku a do plic se nasaje vzduch zvenčí. Při výdechu se působením výdechových svalů hrudní prostor zmenší, zvýší se tlak a z plic odchází oxid uhličitý.³

1.1.2 Hlasové ústrojí

Hlasové ústrojí je součástí hrtanu. Hrtan se nachází na přední straně krku, nahoře ústí do hltanu, dole přechází do průdušnice. Je složen z chrupavek, vazů a svalstva. Při polykání se přiklápí pohyblivou chrupavkou, aby se zamezilo vniknutí potravy, neboť sousedí s jícnem.

Hlasivky jsou párové vazy, které tvoří hlasový vaz a hlasivkový sval. Zepředu se připínají k chrupavce štítné (lidově zvané „ohryzek“), vzadu k hlasivkovým chrupavkám. V klidové pozici, tedy při dýchání, když nemluvíme, je mezi hlasivkami trojúhelníková štěrbina zvaná glottis. Hlas vzniká tak, že se hlasivkové chrupavky přiblíží těsně k sobě a hlasová štěrbina se uzavře. Výdechový proud je zastaven a hromadí se pod hlasivkami. Vzniká tlak, který pootevře hlasovou štěrbinu (oddálí od sebe hlasivky) a dojde k úniku vzduchu. Opakováním tohoto cyklu dochází ke kmitání hlasivek, nad nimiž dochází k neustálému zředění a zhuštění vzduchu. Vzniká tedy vzduchová vlna, kterou vnímáme jako zvuk – tón.⁴

U dětského hlasu, podobně jako u hlasu dospělých osob, rozlišujeme různé základní kvality hlasu - výšku, sílu a barvu. Výška hlasu je dána počtem kmitů za vteřinu. Síla je závislá na dechové funkci a řídí se rozkmitem. Čím větší je amplituda kmitajících hlasivek, tím silnější je zvuk. Barva hlasu (témbr) závisí na poměrech celého těla, věku a je dána

---

³ VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Hlasová výchova pro studující na PI*. Praha, 1963.

⁴ PALKOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Karolinum, 1994.

počtem, výškou a silou svrchních harmonických tónů. Čím jsou hlasivky kratší, tím je lidský hlas vyšší.⁵

„Dětský hlas se tvoří chvěním hlasivek převážně na jejich vnitřním okraji, a tak vzniká jeho typická „falzetová“ dětská barva, zvonivost a nosnost...“⁶ Slabost dětského hlásku není dána malou silou a malým tlakem na hlasivky, ale tím, „že jeho hlasivkové vazy se teprve vyvíjejí, že má malé rezonanční dutiny a špatně ovládá dech.“⁷

Je nutné poznamenat, že dětské hlasové ústrojí má své anatomicko-fyziologické odlišnosti od hlasového ústrojí dospělých. Učitel si musí být těchto zvláštností vědom, aby při své práci dětskému hlasu neublížil. *„Hrtanové svalstvo, hlasivkové vazy a úpony, se ještě vyvíjejí a hlasivky kmitají převážně pouze při okraji hlasové štěrbiny. V důsledku toho je dětský hlas poměrně slabý, lehký a jakoby „světlý“ – alikvotní spektrum základního tónu je prozatím poněkud omezené. Tón není dostatečně posazený v rezonanci, dýchací svalstvo není plně rozvinuté ve svých funkcích. Proto je velmi důležité nepřepínat hlas v síle, respektovat jeho přirozenou polohu a rozsah, neunavit hlas dlouhým zpěvem“⁸* Dětské hlasivky jsou podstatně kratší, než hlasivky dospělých. Děti mají menší rezonanční dutiny a hrtanové svaly nejsou ještě plně funkční. Proto má dětský hlas malý rozsah a je slabý.⁹

1.1.3 Artikulační ústrojí

Motorika mluvních orgánů se vyvíjí již v prenatálním období. Plod již kolem 5. měsíce těhotenství špulí rty. Po narození dítě saje a žvýká. I tyto činnosti mají významný vliv na rozvoj motoriky mluvidel, který je v úzké spojitosti s motorickým vývojem.

---

⁵ OBEŠLOVÁ, Miluše. *Hlasová výchova 6-9letých dětí na základní škole*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005.

⁶ SEDLÁK, František. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. V Praze: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s.129.

⁷ STRNADOVÁ, Karla a Jiří ZEZULA. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Naše vojsko, 1988, s. 7.

⁸ SLAVÍKOVÁ, Marie. *Hudební vývoj dítěte v předškolním věku*. [online]. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/14413/HUDEBNI-VYVOJ-DITETE-V-PREDSKOLNIM-VEKU.html/>

⁹ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

Nejprve dítě otáčí hlavu do stran, později ji udrží zvednutou v poloze na břiše „tzv. pase koníčky“. Tato poloha, kdy je hlava ve vertikální poloze, představuje významný posun, neboť řečový aparát se dostává do „typicky lidské pozice“ a umožňuje dítěti s ním lépe manipulovat. Pro rozvoj artikulace je důležitá i spojitost mezi motorikou a rytmickým cítěním, např. rytmické žvatlání doprovázené rytmickými pohyby. Mezi 2. a 3. rokem jsou již mluvidla dítěte fyziologicky připravena pro artikulovanou řeč. Ovšem souhra rtů, patra, dutiny ústní a jazyka potřebují neustálé procvičování. Vliv na rozvoj mluvní motoriky má dozrávání mozkových orgánů, mluvné vzory, výchova a individuální dispozice. Vývojové nesprávnosti řeči a jejich úprava jsou možné zhruba do 7 let.¹⁰ Z mnohých výzkumů vyplývá, že na počátku školní docházky má problémy s artikulací cca 40% dětí.¹¹

Artikulační ústrojí tvoří rty, čelisti, zuby, tvrdé a měkké patro a jazyk. Jazyk se skládá ze špičky, hřbetu a kořene a je nejpohyblivější součástí celého ústrojí. Při utváření hlásek zaujímají mluvidla specifické postavení. „*Nositelem tónu je samohláska neboli vokál.*“¹² Při výslovnosti českých samohlásek (a,e,i,o,u) „*je dutina ústní volná, pro každou ze samohlásek se nastavuje do specifického tvaru a objemu, a otvorem jisté velikosti a podoby (otevření úst), měkké patro je nadzdvíženo a uzavírá vstup do nosu.*“¹³

Samohlásky dělíme na krátké a dlouhé. Při jejich výslovnosti se mění i tvar a velikost čelistního úhlu. Podle způsobu tvoření lze samohlásky rozdělit na přední (e,i – jazyk se posunuje dopředu), střední (a) a zadní (o,u – jazyk se posunuje dozadu). Dvojhláska vzniká spojením dvou samohlásek (ou, au).¹⁴

Souhlásky (konsonanty) se tvoří odlišným způsobem než samohlásky. „*Jsou to lidské zvuky, při jejichž tvorbě se staví do cesty výdechovému proudu různé mluvné orgány. Výslovnost konsonantů je velice důležitá, protože na nich je závislá nejen srozumitelnost zpěvu, ale i řeči.*“¹⁵

---

¹⁰ LECHTA, Viktor. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. Praha: Portál, 2002.

¹¹ NEUBAUER, Karel. *Artikulace a fonologické rozlišování hlásek*. Havlíčkův Brod: TOBIÁŠ, 2011.

¹² OBEŠLOVÁ, Miluše. *Hlasová výchova 6-9letých dětí na základní škole*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, s. 49.

¹³ VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Hlasová výchova pro studující na PI*. Praha, 1963, s. 10.

¹⁴ ŠÍŠKA, Zbyněk. *Fonetika a fonologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005.

¹⁵ OBEŠLOVÁ, Miluše. *Hlasová výchova 6-9letých dětí na základní škole*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, s. 49.

Z fonetického hlediska se souhlásky dělí na závěrové znělé (nosní – m, n, ň; ústní – b, d, d', g) a neznělé (p, t, t', k). Úžinové vlastní (znělé – v, z, ž, j; neznělé – f, s, š), kmitavé (znělé – r; neznělé – ř), bokové (znělé – l). Polozávěrové (c, č). Souhlásky, které mohou tvořit jádro slabiky nazýváme jako slabikotvorné a patří mezi ně l, r, m, n.¹⁶

„Srozumitelnost a správnost výslovnosti spočívá jednak na správné představě artikulovaných hlásek, jednak na funkčně správné činnosti (bez vad organismu) a koordinaci celého ústrojí.“¹⁷

1.2 Psychický vývoj dítěte předškolního věku

V některých pojetích se termínem „předškolní věk“ rozumí období od narození do 6 let věku dítěte. Ve své práci bych proto ráda zúžila toto pojetí na období návštěvy mateřské školy, tedy od 3 do 6 let. Byť má mateřská škola významný vliv na psychický vývoj dítěte, je nutné zdůraznit, že: *„rodinná výchova stále zůstává základem, na kterém mateřská škola dále účelně staví a napomáhá dalšímu rozvoji dítěte.“¹⁸*

Psychiku tříletého dítěte je možné charakterizovat několika znaky. V první řadě jde o prezentismus. Dítě žije pouze přítomností. S přibývajícím věkem si však začíná uvědomovat věcné souvislosti a před nástupem do základní školy již chápe časovou následnost. Dalším významným znakem je egocentrismus, tedy sebestředné zaměření dítěte pouze na svoji osobu. Tato vlastnost během návštěvy mateřské školy díky cílenému působení, učení se vzájemné spolupráci a přizpůsobování se ostatním, ustupuje. Zosobňující dynamismus, tedy oživování věcí, které dítě obklopují, je často využíván jako způsob motivace i při hudebních hrách a při rozvíjení hudebních schopností a fantazie. Charakteristická pro toto věkové období je také labilita chování a jeho emoční výkyvy – časté střídaní pláče, smíchu a nejrůznějších nálad. Předškolní dítě vnímá svět nerozčleněně. Tento znak nazýváme jako synkretismus. Kodejška popisuje, že v hudební oblasti zkoumala tento jev Madeleine Carabo – Cone, která se domnívá *„že je vhodné, aby se hudební teorie, technika hudebních dovedností a i samotný hudební nástroj stávaly*

---

¹⁶ PALKOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Karolinum, 1994.

¹⁷ VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Hlasová výchova pro studující na PI*. Praha, 1963, s. 11.

*součástí prostředí dítěte, které pak brzy začne chápat základní hudební i nehupební pojmy.....Dítě tak získává snáze první vhled do struktury vlastního elementárního uměleckého projevu. Utváří si pak k němu též odpovídající emocionální vztah. Postupně si začíná uvědomovat, že mezi jednotlivými aktivitami existuje vzájemná souvislost. Z uvedeného vyplývá význam praktické činnosti pro rozrušování synkretizmu, ale hlavně pro zdravý rozvoj osobnosti dítěte.*¹⁹

1.3 Hudební vývoj dítěte předškolního věku

Hudební vývoj jedince je dlouhodobý proces. Pro účely této práce však postačí, pokud se budeme zabývat nejranějším obdobím od narození do začátku mladšího školního věku (tedy do 6 let). Období předškolního věku rozděluje Sedlák (1977) do dvou stádií: 1. období nemluvněte a batolete (od narození do 3let) a 2. období návštěvy mateřské školy (od 4 do 6let).

Vývoj hudebních schopností zkoumal např. Kodejška, který shrnul, že: *„k základním hudebním schopnostem, které ovlivňují celkovou hudebnost, náleží: hudebně sluchové schopnosti, auditivně motorické schopnosti, rytmické cítění, tonální cítění, emocionální reakce na hudbu, hudební paměť, hudební představivost a hudebně tvořivé schopnosti.*²⁰

1.3.1 Období nemluvněte a batolete

Hudební rozvoj v tomto období je úzce spjat především s vývojem fonemického sluchu (sluchu pro řeč). *„První hudební projevy jsou také součástí biologické adaptace organismu k vnějšímu prostředí a mají velký význam pro další hudebně vývojové etapy.*²¹

Dítě již záhy po narození vnímá na základě zvukových podnětů. Vysoké a silné zvuky v něm mohou vzbudit nelibost či vyvolat pláč. Vhodně zvolená hudba naopak má na dítě uklidňující účinky. Nezastupitelnou úlohu v tomto období má zpěv matky, nejen pro

---

¹⁸ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2007, s.87.

¹⁹ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002, s. 8.

²⁰ Tamtéž s. 11

vznik vzájemného citového pouta, ale také jako první emocionální činitel hudby na psychiku dítěte.²² Vznik této emocionální vazby na jednu osobu již v nejranějším období života (mezi 2.-7.měsícem) se nazývá „imprinting“ (vpečetění). „*K prohloubení emocionální vazby s dítětem a uplatnění senzorických podnětů je zvláště vhodný matčin zpěv.*“²³

První pohybové projevy dítěte jsou zpočátku zcela nediferencované, a nelze je proto spojovat se záměrnými či rytmickými reakcemi na hudbu. Tento stav se mění kolem 6. měsíce věku, kdy pohyby začínají být více uspořádané a koordinované v návaznosti na rytmické podněty (např. různá dětská říkadla).

„*Hlasový projev dítěte po narození je jednoznačně reflexní.*“²⁴ Rozsahem se pohybuje kolem a¹ a teprve kolem půl roku se začíná rozšiřovat k hlubším i vyšším tónům. Dítě již začíná rozumět a opakovat. Objevují se první pěvecké pokusy v dětské řeči. Dochází k lepší koordinaci zvuků a pohybů. Kolem třetího roku života je dítě schopno přesněji zachytit tónovou výšku.²⁵

1.3.2 Předškolní věk (od 3 do 6 let)

Tato vývojová etapa je Sedlákem pokládána za „jednu z nejdůležitějších etap hudebního vývoje, která, je-li zanedbána, ovlivní negativně celkový vztah dítěte k hudbě i možnosti jeho úspěšného hudebního rozvoje v základní škole.“²⁶

Dítě v tomto věku většinou začíná navštěvovat předškolní zařízení. Úlohu matek tak v nemalé míře přebírají učitelé v mateřské škole, kteří by měli zajistit jeho další plynulý hudební rozvoj. Sluchový a motorický analyzátor se v tomto období rozvíjí až dvojnásobně. Stejně tak dochází k anatomickému utváření hlasového orgánu, sílení

---

²¹ SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989, s.185.

²² ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

²³ DRÁBEK, Václav. *Stručný průvodce hudební psychologií*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004, s. 55.

²⁴ ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 36

²⁵ Tamtéž

²⁶ SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989, s.191.

hlasivkové svalstva, automatizování tvoření tónu a celkovému upevňování pěveckých dovedností. Dětský hlas je poměrně slabý a lehký, což je způsobeno neúplnou funkčností hrtanového svalstva a kmitáním hlasivek na okraji hlasové štěrbiny. Z toho důvodu je více než důležité dbát na hlasovou hygienu, nezpívat dlouho bez přestávek, respektovat hlasovou polohu a nekřičet.

Tonální citění dětí se postupně formuje, stejně jako elementární hudební myšlení. „*Vývoj tonálního citění má odlišnou dynamiku a kvalitu, neutváří se samovolně, ale musí být podněcován hudebním prostředím.*“²⁷ Dítě již dokáže hudební materiál prožívat, srovnávat, analyzovat i rozlišovat. Stoupá také zájem o aktivní hudební činnost.

Hudební vývoj každého dítěte je značně rozdílný. Kromě fyzických dispozic jsou rozdíly dány také druhem výchovy a především dostatkem či nedostatkem kvalitních hudebních podnětů. Pedagogická praxe by proto měla být zaměřena na vyplnění této mezery a položení kvalitních základů pro rozvoj schopností, zájmů, postojů i celkové osobnosti dítěte.

---

²⁷ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002, s.21.

2 HLASOVÁ VÝCHOVA

Hlasová výchova je nedílnou součástí pěvecké-hudební výchovy. Její podstatou by mělo být to, aby si děti osvojily základní pěvecké návyky a dovednosti, týkající se zpěvního postoje, dýchání, fonace a artikulace. Jde o to rozvinout u dětí dovednost zpívat uvolněně, přirozeně, dbát na to, aby při zpěvu nekřičely a zpívaly kultivovaně. Hlasová výchova je také důležitá k tomu, aby děti zpívaly intonačně čistě a rytmicky správně, neboť její součástí a důsledkem je i rozvoj hudebně sluchových představ. „*V hlasové výchově zaujímá nejdůležitější roli vzor učitelky. Je to z toho důvodu, že děti její zpěv spontánně napodobují.*“²⁸

2.1 Vymezení pojmu hlasová výchova

Hlasová výchova má velmi úzkou spojitost s výchovou pěveckou. Hranici mezi nimi nelze přesně stanovit. „*Projev mluvní a projev zpěvní mají mnoho společných rysů, zvukových a akustických zvláštností (intonace, rytmus, tempo, dynamika, tónbr, artikulace, zvučnost, nosnost, aj.)*“²⁹ Obě pomáhají při osvojování správného způsobu zpěvu a jejich prvky se vzájemně prolínají. Zahrnují širokou škálu cvičení – dechových, pěveckých, artikulačních, hlasových, deklamačních, rytmických, intonačních, sluchových, ale i výběr vhodných písní a hudebně tvořivý projev dětí.³⁰ Vrchotová-Pátová definuje hlasovou výchovu jako disciplínu, v níž nejde pouze o získání dovedností a návyků cvičením, ale uvádí, že: „*Podstatou zpěvu je jeho obsah, cílem jsou mnohostranné estetické zážitky při interpretaci a jejich konkrétní výsledky.*“³¹

Význam hlasové výchovy je pro dítě nesporný. Prospívá celkovému zdraví, neboť podporuje rozvoj zdravého zpěvního a mluvního hlasu, posiluje dechové a hlasové orgány a má blahodárný vliv na duševní hygienu. Napomáhá rozvoji estetického citění,

---

²⁸ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s.36.

²⁹ SLAVÍKOVÁ, Marie. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004, s.11.

³⁰ Tamtéž

³¹ VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Hlasová výchova pro studující na PI*. Praha, 1963, s. 3.

vkusu a hudební tvořivosti. Během procesu nácvičku písničky dochází také k rozvoji charakterových vlastností dětí, což je ovlivněno i vhodným výběrem obsahu písničky.

Tichá uvádí, že: „*Hlasová výchova učí děti správným pěveckým návykům, a tak ve svém výsledku nejen rozvíjí dětský hlas, ale navíc ho i chrání před poškozením. Hlasová výchova má vliv na čistotu zpěvu, pomáhá při nápravě nezpěvnosti.*“³² Obešlová ještě přidává, že: „*smyslem hlasové výchovy je rozvíjet pěvecké dovednosti dětí v souladu se zásadami hlasové i pěvecké kultury a prostřednictvím pěveckých aktivit poskytnout dětem příležitost k emocionálnímu sebevyjádření, rozvíjet jejich kreativní schopnosti a estetické cítění, dopřát jim příležitost relaxace a vzájemné komunikace prostřednictvím hudby a kultivovaného zpěvu.*“³³

Pro účely této práce je užíván termín hlasová výchova jako široké spojení výchovy hlasové a pěvecké s přihlédnutím k výše uvedeným definicím.

2.2 Průpravná cvičení s dětmi předškolního věku

Mezi průpravná cvičení, která lze využívat v rámci hlasové výchovy, lze zařadit cvičení dechová, fonační a artikulační. Základem každého cvičení by mělo být správné držení těla. Správný postoj by měl vypadat takto: mírný stoj rozkročný, chodidla plně opřená do podložky. Pánev nadlehčená, hýžd'ové a břišní svaly stažené. Páteř je přirozeně esovitě zakřivená s pocitem protažení vzhůru. Ramena jsou uvolněná, stažená dolů do šířky, hrudník je mírně vyklenutý vpřed a lopatky neodstávají. Ruce jsou volně spuštěny dolů. Hlava vzpřímená, brada svírá s krkem pravý úhel. Při tomto postoji nesmí být svalstvo nadměrně přepjaté ani příliš uvolněné.³⁴

Při praktikování průpravných cvičení je vhodné dodržovat základní zásady hlasové hygieny: nepřepínat hlas a nepřekřikovat se, neodkašlávat naprázdno, dodržovat pitný režim, nepít příliš horké ani chladné nápoje, v zimě nemluvit a nezpívat dlouho venku,

---

³² TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 2009, s.73.

³³ OBEŠLOVÁ, Miluše. *Hlasová výchova 6-9letých dětí na základní škole*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, s. 5.

³⁴ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Hradec Králové: Tandem, 2002.

používat vhodnou hlasovou výšku a měkký hlasový začátek a snížit celkovou hlučnost okolí (v MŠ i rodině).

2.2.1 Dechová cvičení

Správné dýchání napomáhá k ochraně hlasivek při zpěvu, které by jinak mohly být přílišným tlakem dechu poškozeny. Základním cílem dechových cvičení je prohloubení fyziologicky správného nádechu i výdechu. Využívají se také ke zklidnění a koncentraci dětí. Opatrnost je potřeba klást na děti s rizikem vzniku epileptických záchvatů, neboť dechová cvičení by mohla záchvat vyvolat.

Děti by se měly naučit hluboké břišní dýchání, při kterém se zapojuje především bránice. Tento způsob dýchání působí antistresově, neboť snižuje svalové a psychické napětí. Dechová cvičení jsou vždy spojena s relaxací, která by měla vždy následovat po aktivizaci dechového svalstva.³⁵ Vhodné je začít v lehu na zádech, nohy pokrčené, dýchání je vedeno nosem. Kontrola může být provedena přiložením dlaně na břicho, které se zvedá a klesá v pravidelném rytmu. Později je možné přidat i tzv. přerušovaný výdech (vedený ústy), kdy se výdechový proud na malý okamžik přerušuje a poté se bez nádechu pokračuje ve vydechování dále. Tím dojde k aktivizaci bránice. V literatuře jsou tato cvičení většinou uváděna pro děti od 5let, ale ze své praxe vím, že při častém (nejlépe denním) zařazování, např. v rámci rozvíčky, jsou tento cvik schopné zvládnout i děti mladší, tedy od 3let, bez větších obtíží.

Aby se děti naučily přiměřenému, klidnému a prohloubenému dechu za pomoci bránice, je důležité, aby dýchání bylo co nejpřirozenější a objem vzduchu nebyl příliš veliký. Zásadní chybou je křečovitě zadržování dechu mezi nádechem a výdechem. Tento postup vede k napětí krčního svalstva a nepřirozenému výdechu. „*Volnému a prohloubenému nádechu brání jakékoli napětí v ramenech, chybné držení hlavy (napětí v šíji), napětí v čelistních kloubech, zúžené hrdlo a neuvolněný kořen jazyka.*“³⁶ Sedlák rozlišuje tři fáze dýchání: nádech, zadržení a výdech. Poukazuje na fakt, že právě druhé

---

³⁵ KULHÁNKOVÁ, Eva. *Hudebně pohybová výchova: metodická příručka pro hudební výchovu ve škole*. Praha: Portál, 2000.

fázi – zadržení dechu je věnována malá pozornost, přitom právě ona slouží k dechové koncentraci a uklidnění, avšak je nezbytné, aby zpěvák při ní neměl pocit napětí, ale pružnosti a volnosti.³⁷

2.2.2 Hlasová cvičení

Hlasová cvičení jsou častou součástí cvičení dechových. Zaměřují se na procvičení mluvního i pěveckého projevu a lze jimi předcházet některým poruchám hlasu (poškození hlasivek, chrapot, hlasivkové uzlíky, dysfonie,...atd.) Kodejška uvádí, že: „*je třeba se vyvarovat dlouhých a často samoučelných průpravných hlasových cvičení, která nejsou přitažlivě motivována a snižují zájem o zpěv.*“³⁸

Cílem hlasových cvičení je správné tvoření tónu pomocí nácvičku měkkého hlasového začátku, rozeznění hlavové rezonance a hlavového tónu.

Při měkkém hlasovém začátku „*jsou hlasivky po uplynutí nepatrného zlomku vteřiny, kdy vzduch prochází hlasovou štěrbinou bez odporu, postupně pevněji, ale stále pružněji svírány. Tento začátek je zvukově i hygienicky bez závad.*“³⁹ Nácviček měkkého hlasového začátku je pro děti většinou obtížný, neboť k jeho vytvoření je nutná vyvážená souhra dechu a hlasivek. Důležitý je správný pěvecký postoj či sed, klidný nádech, uvolněná čelist, kořen jazyka a mírně vyklenuté měkké patro a pozvolný plynulý výdech přes uvolněné hrdlo.

Hlavová rezonance je důležitá pro jas, lesk, svítivost a nosnost tónu. „*Podmínkou k tomu, je volné, nenásilné tvoření tónu a dokonalé využití dechu na všech tónech hlasového rozsahu.*“⁴⁰ Rozeznění hlavové rezonance tzv. masky docílíme, pokud tón bude vycházet vrchním obloukem přes čelo, kořen nosu a líce. Tento stav je ideální spojit se zážitkovou zkušeností dětí – pomocí praktických cvičení. Vhodné je používání hlásek m, ň a napodobování různých zvuků z dětského okolí – mňoukání, houkání, kukání. Při nácvičku

---

³⁶ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 2009, s.91.

³⁷ SEDLÁK, František. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. V Praze: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.

³⁸ KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku*. Praha: Karolinum, 1991, s.56.

³⁹ VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Hlasová výchova pro studující na PI*. Praha, 1963, s. 9.

⁴⁰ Tamtéž, s. 7

hlavové rezonance se používají spojení samohlásek a souhlásek, většinou při cvičeních typu údiv „júúú, jééé, jóóó. Využívá se glissando v sestupné melodii, které slouží k propojení hlasových rejstříků (hrudní rejstřík používáme v mluvním projevu, kdy je hlas v nižší poloze f¹ a níže; hlavový rejstřík se používá při zpěvu, kdy hlasová poloha je od f¹ výše).⁴¹

2.2.3 Artikulační cvičení

Rozvinutá motorika mluvidel je základem správné výslovnosti. Cvičením lze dosáhnout zlepšení pohyblivosti a koordinace mluvidel.⁴² Při uvolňování artikulačního aparátu bychom se měli zaměřit na uvolňování mluvidel, čelistí a mimických svalů v oblasti úst. Všechna cvičení je ovšem nutné provádět přirozeně, neboť při násilné artikulaci by hrozilo špatné tvoření tónu. „*Vhodným spojením hlásek se procvičí nejen mluvidla a pružnost dechových svalů (p, t, k, v, r), ale zároveň se aktivizují určité rezonanční oblasti....Cílem je výrazná, ale vždy přirozená výslovnost, jejíž výcvik vychází z pocitu uvolnění.*“⁴³

Tichá klade velký důraz na správné uvolnění dolní čelisti a uvolněný kořen jazyka a hrdlo. Pokud tomu tak není, je hrdlo stažené a čelisti sevřené, což je špatné i pro správný nádech. U dětí je nutné uvolnění čelisti cíleně pěstovat. „*Správně uvolněná čelist by měla udělat vláčný pohyb dolů a jen mírně dozadu.... Cílem je naučit děti vnímat příjemný pohyb měkce klesající čelisti, který je spojen s pocitem absolutní volnosti v kořeni jazyka.*“⁴⁴

Oproti výše uvedeným tvrzením se najdou i autoři, kteří upozorňují, že průpravná cvičení mluvidel mají být „*důsledně vázána na artikulační hybnost a neobsahovat pohybové prvky, které se v české výslovnosti nevyskytují (např. pohyby jazyka do koutků úst, zaokrouhlování hrotu jazyka apod.); realizace těchto cvičení by měla být bezprostředně vázána na následný postup úpravy percepčně – motorického vzoru hlásky,*

---

⁴¹ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let.* Praha: Portál, 2009.

⁴² VIALIN, o.s. *Metodická příručka logopedické prevence pro účastníky kurzu: Podpora pohybové a řečové výchovy v MŠ.* Měcholupy, 2014, 121 s.

⁴³ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let.* Praha: Portál, 2009, s. 123.

⁴⁴ Tamtéž, s. 124.

na který jsou zacílena (např. cvičení polohy hrotu jazyka na alveolách za horními zuby bezprostředně slouží k následnému rozvoji intaktní výslovnosti hlásky L).“⁴⁵

Neubauer svojí teorii opírá i o zahraniční výzkumy Caroline Bowen (australská logopedka). Ta kritizuje neřečová orální cvičení procvičující pouze izolované části pohybů mluvidel, která se automaticky nezapojí do mluvního projevu, neboť mluvní výkon je komplexní činnost přesahující motorické aktivity.

---

⁴⁵ NEUBAUER, Karel. *Artikulace a fonologické rozlišování hlásek: jak předcházet rozvoji odchylek výslovnosti u dětí*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2011, s. 37.

3 TVOŘIVOST A MOTIVACE

3.1 Tvořivost

Než se budu podrobněji zabývat tématem tvořivosti, je nutné zdůraznit, že v pojetí této práce se jedná o tvořivost pedagoga, nikoliv žáků. V mateřské škole je mnoho příležitostí, jak podněcovat vlastní tvořivost žáků např. v rámci výtvarné, pracovní či tělesné výchovy. Místo by se mohlo najít i na poli hudební výchovy – především v rámci rozvoje rytmického cítění. V oblasti hlasové výchovy (nikoliv pěvecké) však prostor pro vlastní projev tvořivosti dětí není a zodpovědnost za správné vedení zůstává zcela v rukou pedagoga, který musí přesně a cíleně vést jednotlivé činnosti tak, aby pro děti byly přínosem.

Co je to tvořivost? Zjednodušeně lze říci, že tvořivost je „*schopnost vytvářet nové, neobvyklé, originální způsoby řešení.*“⁴⁶ V tvořivém procesu pak dochází k uplatňování nových a neobvyklých, ale zároveň přijatelných a užitečných myšlenek, způsobů řešení či nápadů.⁴⁷ Cílem pedagoga by mělo být, aby si žáci osvojili praktické dovednosti, procvičili imaginaci, měli možnost prostřednictvím představ a pocitů poznávat sami sebe a toto poznání sdílet s ostatními.⁴⁸

3.1.1 Tvořivý pedagog

Nowaková ve sborníku *Tvořivá škola* předkládá několik námětů, jakým směrem by měl tvořivý učitel zaměřit svůj přístup k práci. V první řadě by měl odstranit šablonovitost již při plánování vyučovací hodiny. Hledat vlastní způsob práce, dále ho systematicky zdokonalovat a výsledky svého působení moci kontrolovat. Učitel by také měl novátorsky využívat přístupné didakticko-výchovné prostředky.

---

⁴⁶ FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2007, s. 5.

⁴⁷ LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA: *Tvořivé vyučování*. Praha: Grada, 2003.

⁴⁸ ŠIMÍČKOVÁ In: *Tvořivá škola*. Brno: Paido, 1998.

Ve vztahu k dětem je pak nutné přizpůsobit způsob práce možnostem žáků, pomáhat jim v realizaci a neustále je vhodně motivovat. Důležitá je i otevřenost k neobvyklým a novým způsobům provedení, originalita a pružnost v myšlení.⁴⁹

3.1.2 Zásady pedagogické práce

Úkolem dobrého pedagoga není pouze připravit a zrealizovat svůj pedagogický záměr, ale vytvořit také atmosféru, ve které se bude všem zúčastněným pracovat příjemně. Aby se i u dětí podnítil rozvoj tvořivého myšlení. Je dobré respektovat několik zásad:

1. Nehodnotit- naopak místo toho povzbuzovat a motivovat k další činnosti.
2. Dobrovolnost – mějme na paměti, že jde především o hru, které se mohou, ale nemusejí zúčastnit všechny děti. Pokud některé z nich chce být pouhým „pozorovatelem“, mělo by mu to být umožněno. Časem většinou najde i vlastní vůli se do činnosti zapojit. Pokud vidíme, že činností jsou děti přesyceny, ukončíme ji a zařadíme jindy.
3. Bezpečí – netrváme na samostatném předvádění či přesném provedení úkolu, pokud vidíme, že to dítěti není příjemné.
4. Humor – klidně se s dětmi smějme vtipným situacím, pozor však na zesměšňování!
5. Potěšení ze hry – by mělo být jedním z nejdůležitějších aspektů pedagogické práce. „*Proces je stejně důležitý jako výsledek.*“⁵⁰
6. Pochvala – chválíme i pouhou snahu o dosažení námi vytyčeného cíle.
7. Hra – všechny aktivity mají být hrou, nikoliv učební látkou.⁵¹

---

⁴⁹ NOWAKOVÁ In: *Tvořivá škola*. Brno: Paido, 1998.

⁵⁰ FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2007, s. 8

⁵¹ Tamtéž

3.1.3 Hudební tvořivost

„Hudební tvořivost dětí vyrůstá z jejich spontaneity.“⁵² Dítě hudebně tvoří již od prvních pokusů s řečí – např. napodobováním zvuků. Ponechat dítě pouze ve fázi těchto experimentů by nebylo správné. Je důležité mu „ukázat cestu“, vložit do jeho hudebního tvoření řád a logiku, čímž jeho improvizace dostane určitý rámeček melodických a rytmických pravidel, aniž by došlo ke ztrátě dětské spontaneity a potlačení jeho improvizčních schopností.⁵³

Na rozvoji hudební tvořivosti dítěte se podílí několik významných činitelů. Prvním a jedním z nejdůležitějších je rodinné prostředí a výchova. V podnětném rodinném prostředí by matka měla dětem zpívat, provozovat instrumentální hudbu a nezanedbatelný je i vliv starších sourozenců. Negativní vliv mají masové sdělovací prostředky. V dřívějších dobách to býval rozhlas, v dnešní době jde především o televizi a jiná hudební média, která se ve velké míře podílejí na utváření hudebního vkusu mládeže.

„I když se v dětské tvořivosti zdůrazňuje bezprostřednost, spontaneita, primární motivace pramenící z vrozených dispozic a podněcující dítě k seberealizaci příznivých vnitřních podmínek, výchovné působení učitele je nepostradatelné a je plně potvrzeno pedagogickou praxí.“⁵⁴ Sedlák klade ve své knize větší důraz na pěveckou a instrumentální připravenost pedagogů základních škol, dle mého názoru se však výše zmíněné týká i učitelů škol mateřských. Právě v mateřské škole dochází k prvním improvizčním pokusům dítěte v rámci hudebních her. Role pedagoga v tomto procesu je tedy řídicí a motivační.

Hudební tvořivost předškolních dětí je také limitována jejich psychickými znaky, např. neschopností se soustředit po delší dobu, provádět analýzu a syntézu, emoční labilitou, atd. Kodejška uvádí, že: „tvořivost je vždy provázena velkou motivací k prováděné činnosti.“⁵⁵ Předškolní děti jsou spontánní a vhodná motivace v nich

---

⁵² RAKOVÁ, ŠTÍPLOVÁ a TICHÁ. *Zpíváme a tvoříme s malými*. Brno: Edika, 2012, s. 8.

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, s.127

⁵⁵ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002, s.29.

aktivizuje předchozí hudební zkušenosti (opakování melodie hlasu matky, manipulace s předměty vydávajícími zvuky, hudebně-pohybové aktivity), což se projeví v jejich touze po realizaci a následné radosti z hudebních činností. *„Tvořivá činnost je vždy vícerozměrná a zasahuje celou rodící se osobnost dítěte předškolního věku, neboť mu dodává například odvalu k experimentování, sebedůvěru, zvyšuje jeho samostatnost....při jejím dlouhodobém uplatňování se její vlastnosti infiltrují do všeobecného tvořivého projevu dítěte a stanou se jeho trvalým osobnostním rysem.“*⁵⁶ Základním rysem dětské hudební tvořivosti je improvizace. Ta je založena na okamžitém nápadu a citovém prožitku. Sedlák popisuje, že improvizace se podílí na rozvoji tvořivých schopností, ale i ostatních hudebních schopností, čímž dochází ke zkvalitnění pěveckých, instrumentálních, poslechových a hudebně-pohybových dovedností.⁵⁷

3.2 Motivace

*„Chtěla bych tě nadchnout svým nadšením pro činnosti, které spolu děláme, abychom spolu mohli objevovat svět a aby ses každý den těšilo na naše další setkání.“*⁵⁸

Výše uvedená věta asi nejpřesněji vystihuje pojetí motivace, ze kterého vycházím ve své práci. V mnoha psychologických publikacích je motivace chápána jako *„souhrn činitelů, které podněcují, směřují a udržují chování člověka.“*⁵⁹ Ve své práci používám pojem motivace ve smyslu vzbuzení zájmu o určitou činnost a chuť se do ní zapojit.

Jde-li tedy při práci v rámci hlasové výchovy o vzbuzení zájmu, je třeba si tento pojem blíže specifikovat. *„Zájem je obvykle definován jako uvědomělé a trvalejší zaměření aktivity jedince na vybranou oblast poznávání nebo činnosti.“*⁶⁰

---

⁵⁶ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002, s.29.

⁵⁷ SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974.

⁵⁸ SVOBODOVÁ, ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011, s.158.

⁵⁹ HRABAL, Vladimír, František MAN a Isabella PAVELKOVÁ. *Psychologické otázky motivace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s.16.

⁶⁰ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003, s.119.

Aby pedagog v mateřské škole dokázal vhodně a účinně motivovat děti k určité činnosti, měl by mít soubor osobnostních a odborných předpokladů, které se nazývají profesní kompetence.

3.2.1 Profesní kompetence pedagoga v MŠ

Spilková popisuje profesní kompetence jako „komplexní způsobilosti k úspěšnému vykonávání profese, která zahrnuje znalosti, dovednosti, postoje, hodnoty a osobnostní charakteristiky.“⁶¹ Existuje mnoho modelů profesních kompetencí. Syslová⁶² uvádí např. Švecovo pojetí v oblasti rozvoje osobnosti učitele, v němž rozděluje kompetence do tří skupin:

- kompetence k vyučování a výchově (psychopedagogická, komunikativní a diagnostická kompetence);
- kompetence osobnostní, podmiňující úspěšné pedagogické působení (zahrnující odpovědnost za rozhodnutí i za důsledky jeho realizace, tvořivost, flexibilitu, empatii);
- kompetence rozvíjející (adaptivní, informační, výzkumná, sebereflexivní a autoreglativní kompetence).

Mertin poukazuje na fakt, že: „učitelky vykonávají celou řadu rozmanitých odborných aktivit, vstupují do různých profesních vztahů. K úspěšnému zvládnutí různých činností a vztahů využívají profesní dovednosti vztahující se k obsahu činnosti samé (výtvarné, hudební, tělesné nebo jinak obsahem rozlišené aktivity), k jejich metodickému zpracování (např. s ohledem na věk dětí) a také sociální, speciálně výchovné a diagnostické dovednosti, které se vztahují především ke zvládnutí interakcí různé úrovně charakteru a podílejí se na rozvíjení dětí a vztahů s dětmi, rodiči i ostatními učitelkami v mateřské škole.“⁶³

V RVP PV v podkapitole 3.2 se píše, že: „v předškolním vzdělávání by měly být uplatňovány aktivity spontánní i řízené, vzájemně provázané a vyvážené, v poměru

---

⁶¹ SPILKOVÁ, Vladimíra. *Východiska vzdělávání učitelů primárních škol*. Pedagogika, č.2, 1996. s. 46.

⁶² SYSLOVÁ, Zora. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada, 2013, s. 30.

⁶³ MERTIN a GILLERNOVÁ: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2010, s.28.

odpovídajícím potřebám a možnostem předškolního dítěte. Takovou specifickou formou, vhodnou pro předškolní vzdělávání v podmínkách mateřské školy, je didakticky zacílená činnost, která je pedagogem přímo nebo nepřímo motivovaná, která je dítěti nabízena a v níž je zastoupeno spontánní a záměrné (cílené, plánované) učení. ⁶⁴

3.2.2 Hra jako způsob motivace

Za hru lze považovat i „zvnějšku řízenou motivovanou činnost, kterou využíváme k naplnění pedagogických záměrů.“⁶⁵ Úkolem učitele je navodit podmínky pro realizaci cílených aktivit, což lze pouze prostřednictvím neustálé náročné tvůrčí činnosti.

V didaktickém modelu, který je navržen v kapitole 5, pracuji se situační a inscenační metodou, která spočívá v navození situace či příběhu, který vychází z reálných životních situací a následného „hraní si“ na dané téma v rámci příběhového kontextu. Tímto způsobem dochází k rozvoji dětské fantazie a představivosti.⁶⁶

Je důležité podotknout, že všechny aktivity v rámci hlasové výchovy spadají v denním režimu školky do řízené činnosti, kterou „pedagog záměrně a cílevědomě připravil, nebo je improvizovaně zorganizoval s vědomím jasného vzdělávacího cíle.“⁶⁷

Svobodová uvádí několik znaků (zákonitostí) her, při jejichž znalosti může učitelka připravit organizované „aktivity dětí tak, aby nesly znaky hry, ale současně umožňovaly naplňovat její vzdělávací záměry.“⁶⁸

Hra je:

- svobodná aktivita – úkolem pedagoga je vytvořit k ní dětem příležitost, nikoliv je ke hře nutit;
- neproduktivní – z pohledu dítěte, ze strany pedagoga má obrovský vzdělávací potenciál;
- má svůj čas a prostor mimo reálný život;

---

⁶⁴ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, s. 9.

⁶⁵ KOLLÁRIKOVÁ a PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001, s.135.

⁶⁶ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013, s.56.

⁶⁷ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, 2010, s.88.

⁶⁸ Tamtéž s. 99

- nejistá – nemůžeme odhadnout její vývoj, ale pedagog by měl být natolik pružný, aby dokázal nechat jí volný průběh;
- podřízená pravidlům – ty by měly respektovat děti i učitelka, která může pomoci s jejich úpravou či změnami;
- pedagog může v rámci hry zastávat několik druhů rolí v závislosti na vzdělávacím cíli. Pro účely této práce postačí zmínit učitele v roli iniciátora. Ten hru nabízí s určitým vzdělávacím záměrem, který by dítě vnímat nemělo. Naopak hru má prožívat jako svobodnou a neproduktivní aktivitu a mít z ní potěšení samo o sobě;
- a učitele v roli vedoucího hry, který má řídicí roli a prostřednictvím nabízených her, sleduje určitý záměr.

4 VZDĚLÁVACÍ CÍLE V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ DLE RVP PV

Výchozím dokumentem pro pedagoga při tvoření příprav a plánů tematických celků je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). „*Počítá s odbornou znalostí a s naprosto profesionálním přístupem pedagogů – učitelek MŠ.*“⁶⁹

Dále uvádím jednotlivé možnosti práce v rámci RVP PV ve vztahu k hudebním aktivitám podle pěti oblastí, do kterých je uspořádán. Oblast biologická (dítě a jeho tělo), psychologická (dítě a jeho psychika), interpersonální (dítě a ten druhý), sociálně-kulturní (dítě a společnost) a environmentální (dítě a svět).

4.1 Dítě a jeho tělo

*„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je k zdravým životním návykům a postojům.“*⁷⁰

Konkretizované výstupy:⁷¹

- postavit se zpříma a udržet správné držení těla po dobu vnější kontroly;
- přizpůsobit či provést jednoduchý pohyb podle vzoru či pokynů;
- pohybovat se rytmicky, dodržet rytmus;
- doprovázet pohyb zpěvem (např. při pohybových hrách, při chůzi, při rytmických činnostech);
- zacházet správně s jednoduchými rytmickými a hudebními nástroji (např. trianglem, bubínkem, chřestidly).

Lišková zařazuje do této oblasti zpěv, pohyb, hru na nástroje a poslech. Podle ní *„pěvecké aktivity jsou jedním z prostředků, které vedou ke zdravému životnímu způsobu. Zpěv je prevencí psychopatologických jevů, motivací k vhodnému využití volného času dětí a k navození jejich ustálených zájmů v následujícím životním období. Pěvecké činnosti*

---

⁶⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s.6.

⁷⁰ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, s. 16

vedou děti k poznávání kladných hodnot v oblasti životních postojů a návyků.“⁷² Zdůrazňuje také psychologický aspekt zpěvu jako relaxaci organismu, psychickou stabilizaci dětí v prostředí MŠ i kolektivu.

Prostřednictvím hudebně-pohybových aktivit si děti uvědomují vlastní tělo, učí se ovládat pohybový aparát, rozvíjejí hrubou a jemnou motoriku, uvolňují psychické napětí, učí se vědomému napodobování pohybu a zacházení s různými druhy náčiní (hudebního i nehupebního charakteru, např. Orffovy nástroje, šátky...). Při hudebně-pohybových činnostech také dochází k rozvoji rytmického cítění a aktivnímu vnímání hudby. Ve spojitosti s pohybovou výchovou napomáhá i hra na hudební nástroje k rozvoji jemné motoriky, smyslovému vnímání, koordinaci pohybů a předně také k rozvoji rytmického cítění. Poslech hudby patří mezi jednu z nejvýznamnějších součástí relaxačních technik. Napomáhá k uvolnění těla a navození fyzické i psychické pohody.

4.2 Dítě a jeho psychika

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebnahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení. Tato oblast zahrnuje tři „podoblasti“: Jazyk a řeč. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace. Sebepojetí, city a vůle.“⁷³

Konkretizované výstupy:⁷⁴

Jazyk a řeč

- vyslovovat všechny hlásky správně a mluvit zřetelně, gramaticky správně, v přiměřeném tempu, ovládat sílu a intonaci hlasu;
- dorozumět se verbálně i nonverbálně (např. používat gesta, udržet oční kontakt, reagovat správně na neverbální podněty);

---

⁷¹ Konkretizované očekávané výstupy RVP PV Dostupné na: www.msmt.cz/file/21827/download/, s 3-5

⁷² LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s.9.

⁷³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, s. 18

⁷⁴ Konkretizované očekávané výstupy RVP PV Dostupné na: www.msmt.cz/file/21827/download/, s 5-13

- vnímat jednoduché písně, rýmy, popěvky v cizím jazyce;
- rozlišit zvuky a známé melodie, rozlišit a napodobit rytmus;
- sluchem rozlišit slova, slabiky, počáteční slabiky a hlásky ve slovech;
- správně reagovat na světelné a akustické signály.

Lišková přiřazuje do této oblasti veškeré pěvecké aktivity, do kterých zahrnuje i práci se slovy a říkadly. V rámci rozvoje správné artikulace je práce s písňovým materiálem vhodná pro rozvoj slovní zásoby, usměrnění správného tvoření hlásek, artikulace, sluchovému rozeznávání koncových slabik. Povídání si o písničce jejím obsahu pak umožňuje dětem rozvíjet mluvní projev, vyjadřovací schopnosti, ale i k pravidlům vzájemné komunikace – naslouchání, neskákání do řeči. *„Zpěv je navíc výborným pomocníkem při logopedických vadách – léčbě koktavosti, vede ke správnému vedení dechu a je prostředkem ke správnému dýchání.“*⁷⁵

V oblasti pohybu se řečové dovednosti rozvíjejí především pomocí rytmického rozkladu slov, hrou na tělo a pohybovou improvizací. Hra na hudební nástroje může sloužit k nonverbálnímu vyjadřování emocí, pocitů a nálad. K tomu slouží i tzv. programní hudba, která se využívá při poslechu a může sloužit jako podnět pro verbalizaci, formulování vlastních názorů a představ.

Poznávací schopnosti⁷⁶

- soustředěně poslouchat pohádku, hudební skladbu, divadelní hru, nenechat se vyrušit – neodbíhat od činnosti, pracovat v klidu;
- udržet pozornost i při méně atraktivních činnostech;
- zapamatovat si krátké říkanky, rozpočítadla, jednoduché básničky, písničky a reprodukovat je, přijmout jednoduchou dramatickou úlohu;
- záměrně si zapamatovat a vybavit si prožité příjemné i nepříjemné pocity, viděné, slyšené (např. zapamatovat si rytmus, melodii);
- zapamatovat si různé zvuky zvířat, běžně užívaných předmětů – sklo, papír, kov, dřevo, ale i událostí – kroky, dveře, tekoucí voda, vítr, déšť, bouřka apod., melodii (zvuky hudebních nástrojů), jednoduché taneční kroky, pořadí cviků nebo úkonů (např. skákání Panáka), krátký rytmický celek;
- rozvíjet a obohacovat hru podle své představivosti a fantazie;

---

⁷⁵ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s.12.

- vyprávět příběh s vizuální či akustickou oporou;
- vyjádřit vlastní jednoduché pohybové představy, rytmický doprovod nebo melodii (např. vymýšlet krátké dramatické scénky, naznačit, vyjádřit pomocí pantomimy konkrétní činnosti, pohybem ztvárnit slyšenou melodii);
- improvizovat a hledat náhradní řešení;
- přicházet s vlastními nápady;
- projevovat zájem o nové věci, dotazovat se při nepochopení, zkoušet, experimentovat;
- nechat se získat pro záměrné učení.

V této oblasti slouží pěvecké aktivity, především práce s písní, k naplnění většiny cílů této podoblasti RVP PV. Námět i obsah písně lze použít k vysvětlování a chápání pojmů, ale i jako vhodný motivační činitel pro další práci, např. s knihou či obrazovým materiálem. Lišková upozorňuje na riziko naplňování ostatních cílů na úkor praktické hudební činnosti. *„Hudebně-pohybová výchova souvisí v této podoblasti s manipulací s rozličnými pomůckami, např. stuhami a šátky. Prostřednictvím napodobivých her rozvíjíme u dětí zrakovou paměť, koordinaci pohybů a současně i rychlost reakce na převáděný úkon. Různé pohybové hry (na sochy), tanečky a pantomimická vyjádření vedou k pěstování pozornosti a koncentraci dětí. Pohybové činnosti podporují tvořivost, představivost a fantazii dětí.“*⁷⁷

Rozvoj zrakového a sluchového vnímání podporují hudebně-instrumentální aktivity. Jsou vhodné také pro rozvoj hudební paměti, tvořivosti a fantazie. Dominantní aktivitou v této oblasti je poslech hudby, díky kterému dochází k rozvoji pozornosti a soustředěnosti dětí, ale opět i fantazie a představivosti při použití hudebně-výrazových prostředků.

Sebepojetí, city, vůle⁷⁸

- zapojovat se do činností, komunikovat a kooperovat s dětmi i se známými dospělými;
- respektovat a přijímat přirozenou autoritu dospělých;
- umět kooperovat, dohodnout se s ostatními;

⁷⁶ Konkretizované očekávané výstupy RVP PV Dostupné na: www.msmt.cz/file/21827/download/, s 5-13

⁷⁷ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s.14.

⁷⁸ Konkretizované očekávané výstupy RVP PV Dostupné na: www.msmt.cz/file/21827/download/, s 5-13

- přijmout roli ve hře (např. jako organizátor, jako pozorovatel, jako spoluhráč);
- přijímat drobný neúspěch (vnímat ho jako přirozenou skutečnost, že se mu někdy něco nedaří), umět přijmout sdělení o případných dílčích nedostacích, být schopné se z něho poučit;
- přizpůsobit se společenství, projevovat zájem o spolupráci;
- umět se přizpůsobit změnám;
- přijímat pokyny;
- plnit činnosti podle instrukcí;
- přirozeně projevovat radost z poznání a zvládnutého (radovat se, že umí píseň, básničku, ukazuje obrázek, předvádí taneček, výrobek);
- umět to, co prožívá, vyjádřit slovně, výtvarně, pohybově, mimikou (zážitky jednotlivé či v časové posloupnosti jako výtvarné vyprávění, komentovat obrázky apod., pomocí hudby, hudebně pohybovou a dramatickou improvizací atd.).

„Hudební aktivity přispívají k tvořivé a klidné atmosféře MŠ. Správným způsobem vedené a motivované hudební činnosti vyvolávají u dětí naprosto spontánní radost a veselí. Při veškerých hudebních aktivitách dochází k rozvoji sociálních vazeb a citových vztahů mezi dětmi. Hudební činnosti mají nezastupitelnou roli v rozvoji empatie a citu dětí, podporují estetické a tvůrčí aktivity. Prostřednictvím hudebních činností dochází u dětí k sebepoznání a uvědomování si vlastní identity.“⁷⁹

4.3 Dítě a ten druhý

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v interpersonální oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.“⁸⁰

---

⁷⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s.16.

⁸⁰ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, s. 24

Konkretizované výstupy:⁸¹

- navazovat kontakt s dospělým;
- spolupracovat s dospělým;
- aktivně komunikovat s druhými dětmi bez vážnějších problémů (vyprávět, povídat, poslouchat, naslouchat druhému);
- vyhledávat partnera pro hru, domlouvat se, rozdělovat a měnit herní role, hru rozvíjet a obohacovat;
- spolupracovat při hrách a aktivitách nejrůznějšího zaměření, být ostatním partnerem;
- využívat neverbální komunikaci (úsměv, gesta, řeč těla, apod.).

V průběhu hudebních činností dochází k navazování vzájemného kontaktu mezi dětmi a upevňování jejich sociální role v kolektivu. Děti si uvědomí svoji jedinečnost, ale i rozdílnost, která v kolektivu panuje. Učí se respektu k názoru druhých a nutnosti vzájemné kooperace.

4.4 Dítě a společnost

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti sociálně-kulturní je uvést dítě do společnosti ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.“⁸²

Konkretizované výstupy:⁸³

- Být schopné přistoupit na jiný názor, porozumět potřebám druhých, přijmout společné návrhy, podřídit se rozhodnutí skupiny a přizpůsobit se společnému programu;
- pozorně poslouchat a sledovat se zájmem uměleckou produkci (např. literární, filmovou, výtvarnou, dramatickou, hudební);

---

⁸¹ Konkretizované očekávané výstupy RVP PV Dostupné na: www.msmt.cz/file/21827/download/, s. 13-15

⁸² SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, s. 26

⁸³ Konkretizované očekávané výstupy RVP PV Dostupné na: www.msmt.cz/file/21827/download/, s. 15-17

- vyjádřit a zhodnotit prožitky (co se líbilo a co ne, co a proč zaujalo, co bylo zajímavé, překvapivé, podnětné apod.);
- vyjadřovat se zpěvem, hrou na jednoduché rytmické či hudební nástroje, hudebně pohybovou činností.

Hudební aktivity v MŠ dávají prostor dětem, aby přispěly k vytvoření příjemné atmosféry a rozvoji sociálních vztahů ve skupině. Prostřednictvím různých školních (besídky, hudební vystoupení) i mimoškolních (návštěva koncertu, různé slavnosti) aktivit můžeme děti vést k poznání, že hudba je významným mezilidských komunikačním činitelem.⁸⁴

4.5 Dítě a svět

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.“⁸⁵

Konkretizované výstupy:⁸⁶

- mít poznatky o zvycích a tradicích kraje, přijmout tradici oslav;
- ctít oslavy narozenin, svátků, slavností;
- mít poznatky o existenci jiných zemí, národů a kultur (znát typické znaky některých významných národů);
- spoluvytvářet pohodu prostředí (cítit se spokojeně a bezpečně).

V rámci této oblasti cíle pedagoga směřují k utváření povědomí dětí o ochraně životního prostředí a k seznamování s kulturou jiných krajů či národů. Hudba je zde vhodným prostředkem, jak seznámit děti s různými druhy zvířat a rostlin. Prostřednictvím

---

⁸⁴ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006.

⁸⁵ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, s. 29

⁸⁶ *Konkretizované očekávané výstupy RVP PV* Dostupné na: www.msmt.cz/file/21827/download/, s. 17-19

hudebně-pohybových aktivit můžeme dětem přiblížit kulturu cizích národů (africké, orientální tance, atd.). Nesmíme také opomenout ani české národní tradice a hudební události (např. Pražské jaro, významné koncerty).

4.6 Shrnutí

Z výše uvedeného rozboru jednotlivých oblastí RVP PV vyplývá, že práce pedagoga vyžaduje zvýšené úsilí, ale i znalost metodických řad, při tvorbě plánovaných činností v MŠ. Hudební aktivity spadající do oblasti hlasové výchovy je možné uplatnit v každé oblasti RVP PV.

Hlavním cílem hlasové výchovy v mateřské škole je naučit děti správným pěveckým návykům, rozvíjet jejich hlas a zároveň ho chránit před poškozením. Hlasová výchova má vliv také na čistotu zpěvu a je prostředkem nápravy dětské nezpěvnosti. Zaměřuje se na správné dýchání, posazení hlasu, tvoření tónu a rozšíření hlasového rozsahu.

Z výše formulovaných cílů plyne, že úkolem hlasové výchovy je, aby se děti (1)naučily ovládat dech, a to vsedě i vestoje. Základem je správné držení těla, které má vliv na pěvecké dýchání, a tím pádem i kvalitu zpěvu. V rámci hlasové výchovy by si měly také (2) osvojit, jak správným způsobem tvořit a ovládat hlavový tón a (3)co nejlépe artikulovat. Veškeré tyto aktivity musí probíhat spontánně, bez tlaku a násilí. Pouze tak může dojít k zafixování naučených dovedností, které se transformují v podmíněný reflex důležitý pro upevnění správné hlasové techniky.

Prvotní forma jakéhokoliv dětského učení je nápodoba. Pedagog tedy musí sám mít kvalitní hlasové/pěvecké návyky, vybírat přiměřený repertoár a s ním i vhodně pracovat. S přihlédnutím k potřebě rozvoje správných dechových návyků by pedagog měl často zařazovat různá říkadla a pravidelně členěné písně (např. Maličká su, Zlatá brána,...). Při aktivitách zaměřených na tvoření tónu je nutné klást důraz a upozorňovat děti na rozdíl mezi zpěvem a křikem. S tím úzce souvisí i zvýšený dohled na správnou výslovnost, kterou je možné podpořit různými rytmickými cvičeními.

• **Metodické postupy** - nejmladší věková skupina

U nejmladších dětí ve věku od 3 let klademe důraz především na **rytmickou složku**. V rámci hudebně-pohybových her a **častým opakováním** dochází k probuzení

hudebnosti a k vytváření vhodných hlasových návyků. Volíme takový repertoár, který je krátký, jednoduchý a s malým tónovým rozsahem.

- **Metodické postupy** - střední a nejstarší věková skupina

Do této skupiny řadíme děti od 4-6let. Jde o velmi rozmanitou skupinu, u které je nanejvýše důležité, aby veškeré činnosti děti prováděly **s chutí** a přinášely jim **uspokojení**. Děti již zvládají jednoduché písničky a říkadla a je nutné u nich **rozšiřovat hlasový rozsah, zdokonalovat pěvecké dovednosti, rytmické cítění a hudební představivost**. K tomu se nejčastěji užívají didaktické hudební hry zaměřené na střídání změny tempa, hlasitosti a práci se zvuky a citoslovci.

Záleží tedy pouze na tvořivosti pedagoga a vhodně zvolené motivaci, zda tyto cíle naplní a svůj záměr dokáže vhodným způsobem předat dětem. Na uvedené požadavky budu brát ohled při zpracování následující didaktické části.

5 TVORBA DIDAKTICKÝCH MODELŮ

Cílem této kapitoly je poskytnout praktické využití teoretických poznatků z hlasové výchovy v učitelské praxi v mateřské škole. Motivace je vztažena k ročnímu období a použití jednotlivých cvičení je možné jak v rámci řízené činnosti, tak jako součást rozcvičky.

V první fázi seznamování dětí s jednotlivými cviky je vhodné vždy vybrat jeden či dva a po jejich zvládnutí přidat další. Děti musí být vhodně motivovány a pracovat s radostí a chutí.

5.1 Didaktický model: Zima

Období zimy je velmi bohaté na náměty pro práci s dětmi v MŠ. Inspiraci lze čerpat ze změn v přírodě. Zvířata přizpůsobují charakteru počasí své chování – stěhovaví ptáci odlétají do teplých krajín, některá zvířata se ukládají k zimnímu spánku, o ostatní je potřeba během zimního období pečovat (např. lesní zvěř). Mění se vzhled krajiny i charakter počasí. Podle toho je nutné také přizpůsobit styl oblékání a pečovat správně o své zdraví, neboť s obdobím zimy přichází i období nemocí z prochlazení. Mění se možnosti venkovních aktivit. Sněhová nadílka a mráz s sebou přináší příležitost lyžovat, sáňkovat, koulovat se, bruslit a mnoho dalších zimních radovánek.

Zimní období je také bohaté na lidové tradice a obyčeje. Nejprve přichází svatý Mikuláš s čerty a andělem, kteří otevírají adventní čas. Ten vrcholí příchodem Vánoc a Štědrého dne, na který se všechny děti velmi těší. Poté přichází Nový rok a svátek Tří králů. Celé zimní veselí je zakončeno oslavou Masopustu.

Zima je také vhodným obdobím, v němž můžeme děti seznámit se životem v dalekých krajích pokrytých ledem, jako např. Grónsko. Děti tak mohou získat elementární poznatky o přírodním a kulturním prostředí a vnímat rozmanitost světa.

5.1.1 Motivace pro práci v hlasové výchově

Motivace příběhem: Ráno jsme se probudily a okno bylo zamrzlé. Chceme se podívat ven, ale nic nevidíme. Musíme tedy na okno dýchnout. Koukáme se ven a..... Co to?! Že by konečně napadl sníh? Zkusíme ještě okno otřít. Stále nic nevidíme.

		pružný brániční dech.
Koukáme se ven a.....Co to?! Že by konečně napadl sníh? Zkusíme ještě okno otřít. Stále nic nevidíme. Otevřeme okno. Venku je tma. Zkusíme si tedy přivonět, jestli ucítíme mráz.	Přivoněte si, zapátrejte nosem a vychutnejte si vůni mrazu. ⁸⁸	Nácvik prohloubeného nádechu bez mimovolní práce bránice, která by měla přirozeně vykonávat savý pohyb. (D) Pozor by se měl dávat na přepětí dechových svalů, které by mohlo vzniknout při přílišném důrazu na představu nasávání.
Dýchneme. Půjde nám pára od pusu?	Zkusíme různé formy výdechu – krátký, delší, jeden, dva, tři, maximálně čtyři krátké výdechy v rychlém sledu za sebou. Lehký a prudký výdech. Ústa jsou našpulená s malou skulinkou mezi rty.	Nácvik pružného a měkkého výdechu. (D) Bránice se intenzivněji zapojí, pokud bude skulinka mezi rty co nejúžší.
Oblékáme se a běžíme ven. Opravdu sněží. Koukáme na zasněžený strom, který se ohýbá pod nánosy sněhu.	Vzpřímený stoj rozkročný (strom nejprve stál rovně) Předkláníme se (pak napadl sníh), chvíli vydržíme a volně dýcháme, pomalu se narovnááme obratel po obratli (až sníh roztaje, strom se zase narovná).	Navozování správného postoje. (UAKC)

⁸⁸ Vše se odehrává v imaginativní rovině. Děti jsou ve skutečnosti v tělocvičně či herně a celý proces si pouze představují.

<p>Koukejte! Co to támhle leží pod stromem? Prochladlý ptáček. Vezmeme ho opatrně do dlaní a zahřejeme ho.</p>	<p>Děti chodí volně a v dlaních nesou „prochladlého ptáčka“, na kterého lehce dýchají „fuuuu“ nebo „haaaa“. Když dojde dech, zastavíme a zkontrolujeme ptáčka, zda se mu již udělalo lépe. Zkusíme to ještě jednou.</p>	<p>Navození přiměřeného, klidného a prohloubeného nádechu. Děti si sami určují dechový rytmus a díky chůzi dochází k volnému plynutí dechu. (D)</p>
<p>Opatrně ho položíme do hnízdečka. Sníh je moc prima, tak si ještě zkusíme udělat kouli. Máme zmrzlé dlaně, což nás trochu překvapilo.</p>	<p>Koukáme na dlaně a vyslovujeme „jéééé“ – můžeme zkusit různé způsoby výslovnosti – udiveně, přihloupě, škodolibě.....</p>	<p>Při této hře se zvukem se navodí přední posazení hlasu a tónu do masky. Dochází k rozeznění hlavové rezonance (masky) v předních prostorách hlavy. (TT)</p>
<p>Bolí nás to.</p>	<p>Stojíme a mírně se houpáme v kolenou, komíháme rukama dopředu a dozadu a pomalu v rytmu houpání se zpíváme „jou-jou-jou.....hou-hou-hou“</p>	<p>Uvolní se závěsné svaly hrtanu se zapojením bránice.</p>
<p>Musíme si je zahřát foukáním.</p>	<p>Foukáme do dlaní s tichým vyslovováním „ma“ nebo „ha“ – cítíme v dlaní před ústy teplo.</p>	<p>Nasazení měkkého hlasového začátku a klidného, hospodárného výdechu. Klademe důraz na teplo, nikoliv na proudící vzduch. Dochází ke kontrole výdechového proudu, ale i k podvědomému otevření hrdla, vyklenutí</p>

Na zem se snášejí vločky.	dotýkají země, hýždě jsou stále na patách. Hlava na zemi, paže a lokty jsou uvolněné.	
Mrak nabírá sílu k další chumelenici.	Pomalou klouzají ke kolenům a dochází k pomalému vzpřimování trupu.	
Mrak vytváří další sních.		
Aby byl mrak silný, musí se ještě posílit.	Nadechujeme se do břicha!	
Ještě jednou nasněžíme.	Dvakrát za sebou vyslovíme pomalé „Ómmmmmmmm“.	
Země je již pokrytá bílým nadýchaným sněhem.	(Opakování výše popsaného „sněžení“)	
Sních roztál.	Ležíme na zádech s rukama podél těla. Při nádechu se soustředíme na vyklenutí břicha a při výdechu na jeho klesání.	

5.1.3 Další možnosti hlasové výchovy k tématu „zima“

- **Správný postoj**

Aby se děti naučily postavit se do správného postoje, volím při svých hodinách jednoduchý návod, jak toho u nich docílit – „Zapni se!“ . Abychom mohli všichni společně pracovat, je nutné, se „zapnout“. Když je někdo zapnutý má paty u sebe, rovná záda, zatažený zadeček i břicho, ramena dolů a doširoka, hlavu rovně s pocitem, že nás někdo tahá nahoře za provázek. Kdo je takhle připravený, rozsvítí si „světýlko“ na prsou a řekne „BLIK“.

Z mé dosavadní praxe jsem zjistila, že při nácviku tohoto postoje je nezbytný slovní komentář a přesné předvedení od učitelky, která zároveň kontroluje, zda provádějí děti

postoj správným způsobem. Často mají tendence příliš se prohýbat v bedrech, vystrkovat hrudník a zaklánět hlavu s bradou vzhůru. Jako každá věc, i „zapínání se“ potřebuje čas, ale dlouhodobým denním tréninkem lze docílit toho, že děti po pouhém pokynu „Zapni se!“ zaktivizují své svaly a postoj do správné formy. Cvik lze samozřejmě trénovat i z výchozí pozice tureckého sedu.

- **Dechová cvičení**

U dechových cvičení se zaměříme na cvičení nádechu, výdechu, usměrňování výdechového proudu, cvičení dechové výdrže a cvičení hospodaření s dechem.

Dle použité motivace lze jednotlivá cvičení průběžně zařazovat. Např. napodobování různých zvuků zvířat – „Jak chrápe medvěd při zimním spánku – Brummmmmmm“, „Jak vypouští páru parní lokomotiva – šššššššš“ (Obě cvičení jsou vhodná na trénink prodloužení výdechové fáze). Cvičením na dechovou výdrž může být např. přenášení „vloček“ brčkem, kdy vločky představují malé kousky zmuchlaného papíru.

- **Hlasová cvičení**

V rámci zimní motivace můžeme s dětmi napodobovat foukání meluzíny „fíííí, húúúú“ se střídáním různé intenzity hlasu. Vyzkoušíme si také s dětmi, jaký zvuk můžeme vydávat při jízdě z kopce „júúúúúúúúúú“. Používáme glissando.

Děti se mohou rozezpívat jednoduchou hříčkou „Padá, padá sníh“ (54321).

- **Artikulační cvičení**

Pomocí artikulačních cvičení můžeme procvičit hybnost jazyka, např. předváděním situace, jak to venku klouže, když je náledí – pohyby jazykem zprava doleva. Rty procvičíme předváděním vánočního kapra – špulíme rty. Mimické svaly uvolníme hrou „na čertíka“ – kdy jazyk kmitá mezi rty a vyslovujeme „blebleble“ a různě se šklebíme.

Artikulační cvičení je vhodné provádět před zrcadlem nebo v kroužku, kdy na sebe děti vzájemně vidí a mohou se navzájem kontrolovat.

- **Učíme se píseň Zima**

Nejprve seznámíme děti s textem písně (Příloha č. 1). Ověříme si, zda textu rozumí, popř. si nesrozumitelná slova vysvětlíme. Poté si děti vyslechnou melodii písně při klavírním doprovodu. Učitelka doprovází zpěvem. Dále vždy učitelka zopakuje krátký úsek textu, zahraje ho na klavír a děti se již při zpěvu přidávají. Učitelka dává pozor,

chybné úseky ihned opravuje. Pokud děti píseň zvládnou, mohou další den zkusit jednoduchou rytmizaci spojenou se hrou na tělo či na Orffovy nástroje.

5.2 Didaktický model: Jaro

Jarní období je velmi bohaté na inspiraci pro práci v MŠ. Mezi 20.-21. březnem nastává jarní rovnodennost a můžeme hovořit o začátku jara. Dny se pomalu prodlužují, slunce začíná více hřát a právě světlo a teplo probouzí ze zimního spánku celou přírodu. Na stromech se objevují první lístky, tráva se zelená a kvetoucí květiny obarvují do té doby šedou přírodu. Většina zvířat má na jaře mláďata. Ptáci přilétají ze svých zimovišť. Zvířata vylézají ze svých úkrytů. Létají motýli, včely a čmeláci. Vše je v pohybu, roste a rozvíjí se s ohromnou energií.

V mnoha regionech začínají tradiční poutě a posvícení. Na smrtnou neděli (2. neděle před Velikonocemi) lidé vyhánějí „Moranu“ (symbol zimy). V mnoha regionech začínají tradiční poutě a posvícení spojené s lidovými obyčejí. Nejvýznamnějším svátkem jara jsou Velikonoce. V návaznosti na lidové tradice se zdobí vajíčka a praktikují se různé lidové zvyky.

5.2.1 Motivace pro práci v hlasové výchově

Motivace příběhem: Slyšíte to? V lese se po dlouhém zimním spánku probudil medvěd. Protřel si oči, zakoukal se před sebe a v trávě uviděl krásnou kytíčku. Přičichl si k ní. „Už je tady jaro!“ řekl a měl z toho takovou radost, že se začal nahlas smát. Pak se rozhodl, že se projde po okolí. Šel lesem a poslouchal, která zvířátka už jaro také probudilo. Uslyšel hrdličku, hada, žáby a spoustu ptáčků. Šel kolem rybníčka, na jehož okraji seděly víly, které po sobě cákaly vodou. Na břehu uviděl lézt malého raka. Chtěl si jeho styl chůze také vyzkoušet, jenže měl moc slabé ruce, a tak se jenom šoupal po zadečku. Radši vstal a pokračoval v cestě dál. Když šel kolem louky, uslyšel bzučet malého čmeláka. Koukal na něj s otevřenou pusou a čmelák mu do ní vletěl. Když čmelák vyletěl, pokračoval medvěd po cestě až ke statku. Slyšel bečet ovce, mečet kozy, mňoukat kočičku. Jak tak koukal, spatřila ho slepice, která se vyplašila. Běhala a kdákala po dvorku a její křik uslyšel i pes Azor. Zaštěkal, medvěd se lekl a utekl zpět do lesa. Raději příště zůstanu v lese na mechu, řekl si medvěd, sedl si a spokojeně zamručel. Byl z té vycházky, tak unavený, že si zívá a šel opět spát.

5.2.2 Metodika k realizaci motivačního příběhu

Motivace	Praktická realizace	Význam z hlediska hlasové výchovy
<p>Slyšíte to? V lese se po dlouhém zimním spánku probudil medvěd. Protřel si oči, zakoukal se před sebe a v trávě uviděl krásnou kytičku.</p>	<p>Sedíme v sedu na patách, ruce máme u uší a pomalu se otáčíme napravo a nalevo.</p> <p>Probuzení medvěda naznačíme protažením rukou vzhůru. Protřeme si oči a zakoukáme se před sebe – můžeme použít i prst a ukázat si na nějaký bod.</p>	
<p>Přičichl si k ní.</p>	<p>Představíme si, že máme před sebou květinu. Přičichneme si k ní a s výdechem „fúúúú“ jí vrátíme zase vůni zpátky. A ještě jednou – každému lístečku vrátíme jeho vůni.</p>	<p>Nacvičení prohloubeného nádechu a pružného, měkkého výdechu. Důležité je, aby nešlo o savý nádech. Při výdechu by měla být našpulená ústa a co nejmenší skulinka mezi rty – tím dojde k intenzivnějšímu zapojení bránice. (D)</p>
<p>„Už je tady jaro!“ řekl a měl z toho takovou radost, že se začal nahlas smát.</p>	<p>Začínáme se smát pomalu – odhekneme si „h“, poté „hi, hi“, nakonec zkusíme přejít do úplného smíchu.</p>	<p>Dochází k uvolnění a rozkmitání bránice. Cvičení je také vhodné k uvolnění napětí. Pozor, aby se smích nezměnil na řev! (D)</p>

<p>Pak se rozhodl, že se projde po okolí.</p>	<p>Stoj rozkročný, pánev podsazená, kolena mírně pokrčená – váha těla je na patách. Střídavě přenášíme váhu těla na pravou a na levou nohu a přitom si brumláme „brum, brum“. Brzy se unavíme, takže si odfrkneme „fu, fu“ a jdeme do kopce, takže ještě hekáme „ho, (hu, ha)“.</p>	<p>Aktivní uvolnění těla, volný výdech. Hlas se tvoří měkký a znělý. (UAKC)</p>
<p>Šel lesem a poslouchal, která zvířátka už jaro také probudilo. Uslyšel hrdličku,</p>	<p>Zacukrujeme jako hrdlička „cukrú, cukrú“ a nyní pouze „vrú“ – rty jsou našpulené a zvuk vydáváme, co nejdéle.</p>	<p>Tímto cvikem dochází k posílení dechového svalstva a jeho elasticity. Pozor, aby hlava byla v prodloužení páteře a brada nebyla předsunutá! (D)</p>
<p>hada,</p>	<p>Rukou kreslíme pohyb hada a napodobujeme jeho syčení. Na konci syčení řekneme „th“.</p>	<p>Nácvik volného prodlouženého výdechu. Při sledování pohybu ruky a současnému syčení dochází k vedení dechu. (D)</p>
<p>žáby</p>	<p>Žáby kvákají „kva, kva, kva“, zkusíme si, jak si mezi sebou povídají (děti vedou žabí dialog)</p>	<p>Přímé propojení výslovnosti s bránicí. Otevírání nadhrtanového prostoru, uvědomění si pocitu uvolnění čelisti a jazyka.</p>

A spoustu ptáčků.	Napodobujeme ptáčky „pi, pi, pi“, kteří si mohou povídat ještě s žábami „kva, kva, kva“	Správné uvolňování čelisti – dolů a mírně dozadu. (AC)
Šel kolem rybníčka, na jehož okraji seděly víly, které po sobě cákaly vodou.	Klekneme si na paty s koleny od sebe. Jsme víly, které sedí u jezírka a s rozpažením odcákneme kapičku a při tom vyslovíme „cáááák“. Poté odcákneme dvě nebo tři kapky.	Cvičení na aktivizaci bránice a otevření hrtanu s důrazem na výslovnost souhlásky na konci slova. (D)
Na břehu uviděl lézt malého raka.	Zkusíme si, jak chodí rak. Sedneme si na zem, zvedneme pánev a břicho vzhůru. Ruce jsou napnuté, nohy v pokrčení. Napodobujeme račí chůzi.	Uvědomění si a zpevnění podbřišku. (UAKC)
Chtěl si jeho styl chůze také vyzkoušet, jenže měl moc slabé ruce a tak se šoupal po zadečku.	Sedneme si na zem, zvedneme ruce i nohy do vzduchu a pohybujeme se po podlaze pomocí hýžd'ových svalů.	Uvědomění si a zpevnění podbřišku. (UAKC)
Radši vstal a pokračoval v cestě dál. Když šel kolem louky, uslyšel bzučet malého čmeláka. Koukal na něj s otevřenou pusou a čmelák mu do ní vletěl.	Bzučíme jako čmelák „bzzzzz“. Čmelák nám vletěl do úst a nejprve slyšíme „mmmmm“, postupně letí přes nos „nnnnn“ až do hlavy „ngggg“. Kroužíme rukama kolem uší, kruhy postupně zvětšujeme. Čmelák vylétne ven a my ještě prstem	Při tomto cvičení dochází k postupnému rozeznění všech hlavových rezonančních prostor. (TT)

	sledujeme jeho dráhu a děláme „bzzzzz“.	
Když čmelák vyletěl, pokračoval medvěd po cestě až ke statku. Slyšel bečet ovce, mečet kozy,	Napodobujeme zvuky zvířat „meeeeéé“, „béééé“. Používáme i glissando a tváříme se vesele.	Posazení tónu do masky. Důležité je sledovat děti, aby nepřepínaly své hlasivky a usmívaly se – díky tomu dojde ke správnému posazení „e“ do masky a udržení jeho znění vpředu. (TT)
A mňoukat kočičky.	Nejprve si vyzkoušíme, jak se kočička protahuje. Klekneme si na kolena ruce v protažení na úrovni ramen. Nahrbíme hřbet a uvolníme (prohneme se v zádech). Poté se posadíme na paty a zkusíme kočičí mňoukání „mijeaou“. Trénujeme výslovnost pomalu „m-i-je-a-ou“, až se nám podaří hlásky propojit. Opět zkusíme kočičí glissando.	Dochází k postupnému rozeznění hlavových prostor. (TT)
Jak tak koukal, spatřila ho slepice, která se vyplašila. Běhala a kdákala po dvorku	Tváříme se a pobíháme jako vyplašená slepice a voláme „ko-ko-ko-ko“	Uvolnění a aktivizace bránice. (D)
a její křik uslyšel i pes Azor. Zaštěkál	Zaujmeme pozici „na čtyřech“ a v různých hlasových polohách zaštěkáme „hu-fu, ha-fu, ha- fo“. Zkusíme si i štěnátko,	Při tomto cvičení dochází k součinnosti bránice a hlasivek. (D)

	<p>které se přidalo a velkého zlého psa.</p>	
<p>medvěd se lekl a utekl zpět do lesa.</p>	<p>Proběhneme se po místnosti.</p>	
<p>Raději příště zůstanu v lese na mechu, řekl si medvěd, sedl si a spokojeně zamručel. Byl rád, že všechno dobře dopadlo.</p>	<p>Sedneme si na paty a spokojeně zamrukláme „mmmmmm“</p>	<p>Rozeznění rezonance masky a kopule. (TT)</p>
<p>Byl z té vycházky, tak unavený, že si zívá</p>	<p>Protahujeme ruce do stran a vzhůru a zíváme si „uoáá“</p>	<p>Dochází k otevření zadního prostoru ústní dutiny a hrtanu, uvolnění spodních žeber a opoře v šíji.</p> <p>Důležité je dávat pozor, aby děti měly uvolněná a dolů spuštěná ramena a zívání bylo přirozené, nikoliv křečovitě.</p> <p>(UAKC)</p>
<p>a šel opět spát.</p>	<p>Děti leží v libovolné poloze a poslouchají svůj dech, který by měl být plynulý a přiměřený.</p>	<p>Hluboké uvolnění s plynulým a přiměřeným dechem. (D)</p>

5.2.3 Další možnosti hlasové výchovy k tématu „jaro“

- **Dechová cvičení**

Jak již bylo napsáno výše, u dechových cvičení se zaměřujeme na cvičení nádechu, výdechu, usměrňování výdechového proudu, cvičení dechové výdrže a cvičení hospodaření s dechem.

Při motivaci v jarním období lze na nácvik správného nádechu použít „přivonění ke květině“, na výdech „jarní větříček“, který nám fouká do vlasů nebo čeří vodu – foukání brčkem do sklenice vody. Při cvičeních na usměrňování výdechového proudu je možné využít mnoha pomůcek (děti práce s nezvyklými pomůckami vždy zaujme) – např. „foukání do peříčka“, pohánění lodičky po vodě, rozfoukávání barvy či tuše na papíře pomocí brčka i bez něj, dechem vést polystyrenovou kuličku. Brčka lze využít i při tréninku dechové výdrže, např. k přenášení „pylu z květiny“, kdy se z papíru vytvoří malé papírové kuličky a děti si hrají na včelky, které opylují květiny, tedy přenášejí brčkem papírky z jednoho stanoviště do druhého.

- **Hlasová cvičení**

Jarní období je vhodné pro nácvik různých zvuků zvířat. Záleží pouze na učiteli, jakou vhodnou motivaci zvolí. Napodobováním zvuků učíme děti přirozenou cestou správnou výslovnost jednotlivých hlásek.

Mezi hlasová cvičení lze zařadit také vyslovování skupiny slov na jeden výdech – např. „koza mečí, koza mečí,....“, vyslovování jednoduchých dětských říkadel spojených s pohybem – „Na kuřátka“ (Příloha č. 1). Vhodná jsou také cvičení se střídáním různé intenzity hlasu.

- **Artikulační cvičení**

Při artikulačních cvičení lze využít mnoho publikací zaměřených na logopedickou prevenci a nápravu chybné výslovnosti. Velmi inspirativní mohou být „Šimonovy pracovní listy 10 zaměřené na rozvoj obratnosti mluvidel a dýchání“⁸⁹, v nichž je navržena vhodná motivace a gymnastika mluvidel (Příloha č. 3,4).

---

⁸⁹ MLČOCHOVÁ, Markéta. *Šimonovy pracovní listy: předlohy pro kopírování*. Praha: Portál, 1999.

5.3 Zkušenosti z aplikace didaktických modelů

Oba výše předložené didaktické modely jsem vyzkoušela při své práci s dětmi v MŠ. Pracuji v mateřské škole Pohádka ve Zbůchu, ve smíšené třídě pro děti ve věku 3-6let, s celkovou kapacitou 28 dětí.

Při motivování dětí jsem zjistila, že jde nejvíce o mé aktivní zapojení do činnosti. Entuziasmus pedagoga a jeho zapálení pro věc se přenáší i na děti, které také pracovaly s plným nasazením a radost „ze hry“ z nich přímo čísel. Vzhledem k velkému věkovému rozpětí a počtu dětí ve třídě mi přišlo vhodnější pracovat s menšími skupinkami (cca 10 dětí), neboť jsem měla větší přehled a mohla jsem lépe kontrolovat správnost provádění jednotlivých cviků a vhodným způsobem děti individuálně opravit, pokud cvik neprováděly správně.

Předložené didaktické modely není možné v žádném případě realizovat ihned v plném rozsahu. Je vhodné začít s nacvičováním cca 5 cviků a postupně přidávat další. Děti rády provádějí cviky, které znají, a zároveň postupné zařazování nových je příjemným oživením a upoutáním pozornosti.

Osvědčilo se mi také prokládání příběhu pohybovými cviky (např. teď si vyzkoušíme, jak dělá kočička – prohýbání zad, mňoukání....) či otázkami k tématu (např. „Kdo ví, jak dělá kočička....Jak se jmenují mláďata kočky? Jak mňouká kočka, jak koťata, jak kocour?“) . Děti tak dostaly prostor k vlastnímu vyjádření, rozvoji fantazie a uvolnění z koncentrace, která je nutná při cvičení dle instrukcí učitelky. Cvičení zvládly i nejmenší, tříleté, děti. Jejich koncentrace trvá pochopitelně kratší dobu, než koncentrace dětí předškolního věku. Čím častěji však jednotlivá cvičení zkušely, tím více byl u nich vidět pozitivní posun k jejich správnému provedení.

Celkově musím říci, že práce děti velmi bavila a stále baví, neboť didaktický model „Jaro“ máme nyní zařazený v našem programu. Denně využívám část modelu při ranní rozcvičce a jednou týdně jej praktikuji v rámci řízené činnosti (pochopitelně s ohledem na momentálně probírané téma).

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo předložit návrh didaktických modelů pro práci v hlasové výchově, které je možné aplikovat v rámci běžného denního programu mateřské školy. Vzhledem k nedostatku vhodné literatury pro praktická průpravná cvičení jsem při sestavování didaktických modelů vycházela především z knih doktorky Tiché a zahraniční autorky Floriany d'Andrea.

Z názvu této bakalářské práce plyne, že nejde pouze o samotnou hlasovou výchovu, ale i o tvořivost a motivaci. Tvořivost je zde chápána z pohledu pedagoga, který musí tvořivě pracovat při svém plánování a následně děti k činnosti vhodným způsobem motivovat tak, aby byla pro ně přitažlivá. Celková realizace musí vycházet z požadavků, které uvádí RVP PV. Z analýzy jeho jednotlivých oblastí jsem zjistila, že poskytuje dostatečný prostor pro zařazování hlasově/pěveckých činností.

Didaktické modely jsem vytvářela s ohledem na věkově smíšenou skupinu dětí tak, aby jednotlivá cvičení mohly provádět již děti od tří let, na které je v odborné literatuře neprávem zapomínáno, neboť mají velký potenciál pro vlastní rozvoj a při citlivém a ohleduplném vedení může pro ně hlasová výchova mít významný přínos v jejich dalším vývoji (fyzickém i psychickém).

Teprve až při psaní této práce jsem zjistila, jak je téma hlasové výchovy rozsáhlé, a že popsání všech průpravných cvičení v práci tohoto rozsahu není možné. Proto jsem se zaměřila pouze na ta, z mého hlediska a praxe, nejužitečnější a nejlépe využitelná u dětí předškolního věku. Navržené didaktické modely předkládám jako inspiraci, jakým způsobem lze v rámci hlasové výchovy pracovat, neboť jsem zjistila, že většina mých kolegyně se soustřeďuje při svých činnostech s dětmi na zpěv, rytmizaci a hudebně pohybové aktivity, ale průpravná cvičení hlasové výchovy vůbec nezařazuje.

Mým přáním je, aby hlasová výchova našla své místo v každodenním programu mateřských škol a především přinášela užitek a radost dětem, které se pod vedením zkušených pedagogů budou moci dále rozvíjet.

RESUMÉ

Tato práce se zabývá praktickým využitím hlasové výchovy v mateřské škole. Nejprve je popsána ontogeneze dětského hlasu, jeho fyziologický, psychologický a hudební vývoj. Dále tato práce vymezuje termín hlasová výchova a předkládá přehled elementárních průpravných cvičení – dechová, hlasová a artikulační. Zabývá se také tvořivostí pedagoga a nejvhodnějšími metodami motivace, vše s ohledem na děti v předškolním věku. Částečně je zde také zohledněn Rámcový vzdělávací program pro předškolní výchovu, především prostor, který poskytuje pedagogům pro práci v rámci hlasové výchovy.

Hlavním cílem práce je předložení didaktických modelů, které je možné aplikovat v rámci běžného denního programu mateřské školy, a jejichž účelem je inspirovat a poukázat na to, jak lze s jednotlivými průpravnými cvičeními pracovat.

SUMMARY

This work deals with the application of the voice training in kindergarten. First, there is described the ontogenesis of children's voice and its physiological, psychological and musical progress. Furthermore, there is defined the term „voice training“ and a list of elementary training exercises is presented which includes the breath, voice as well as articulate exercises. This work is concerned also with the creativity of the teacher and with the best motivation methods – all that with regard to the children in preschool age. Partially, there is also taken into consideration The General Education Program for the Preschool Training - especially the space that is given by that Program to the teachers in the field of voice training work.

The main goal of this work is to present the didactic models that can be applied within the common daily schedule in the kindergarten and to show how is possible to work with the particular elementary training exercises.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Seznam použité literatury:

D'ANDREA, Floriana: *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování: hry a cvičení pro děti od 5 do 10let.* [z italského originálu přeložila Ivana Hlaváčková] Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 88s. ISBN 80-7178-232-7

DRÁBEK, Václav. *Stručný průvodce hudební psychologií.* Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004, 62 s. ISBN 80-7290-161-3.

FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 130 s. ISBN 978-80-7367-323-9.

HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky.* Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003, 311 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86473-50-3.

HRABAL, Vladimír, František MAN a Isabella PAVELKOVÁ. *Psychologické otázky motivace ve škole. 2., upr. vyd.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 232 s. Knižnice psychologické literatury. ISBN 80-04-23487-9.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole.* Vyd. 1. Hradec Králové: Orlice, 2002, 320 s. Tandem (Orlice). ISBN 80-903115-7-1.

KODEJŠKA, Miloš: *Hudební výchova dětí předškolního věku: Skripta pro posluchače pedagogické fakulty.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1991, 60 s. ISBN 80-7066-488-6.

KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku.* Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002, 76 s. ISBN 80-7290-080-3.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 455 s. ISBN 80-7178-585-7.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Hudebně pohybová výchova: metodická příručka pro hudební výchovu ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 135 s. ISBN 80-7178-437-0.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 4. Praha: Grada, 2007, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LECHTA, Viktor. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 191 s. ISBN 80-7178-572-5.

LIŠKOVÁ, Marie: *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Vyd. 2. Praha: Raabe, 2006, 166s. ISBN 978-80-87553-65-7

LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA: *Tvořivé vyučování*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2003, 208 s. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0374-2.

MCMILLAN, Beverly. *Velký ilustrovaný atlas lidského těla*. 1. české vyd. Praha: Svojtka & Co., 2009, 288 s. ISBN 978-80-256-0152-5.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010, 247 s. ISBN 978-80-7367-627-8.

MIŠURCOVÁ, Věra. *Hry se zpěvem: pro mateřské školy : metodický průvodce k souboru gram. desek pro mateřské školy*. Vyd. 5. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, 83 s. Na pomoc učitelům a vychovatelům.

MLČOCHOVÁ, Markéta. *Šimonovy pracovní listy: předlohy pro kopírování*. Vyd. 1. Ilustrace Richard Šmarda. Praha: Portál, 1999, [64] s. Pro mateřské školy a první ročníky ZŠ. ISBN 80-7178-289-0.

NEUBAUER, Karel. *Artikulace a fonologické rozlišování hlásek: jak předcházet rozvoji odchylek výslovnosti u dětí*. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2011, 63 s. ISBN 978-80-7311-118-2.

NOVOTNÝ, Ivan a Michal HRUŠKA. *Biologie člověka*. 3. rozš. a upr. vyd. Praha: Nakladatelství Fortuna, 2002, c1995, 239 s. ISBN 80-7168-819-3.

OBEŠLOVÁ, Miluše. *Hlasová výchova 6-9letých dětí na základní škole*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 149 s. ISBN 80-7041-439-1.

PALCOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1994, 366 s. ISBN 80-7066-843-1.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 181 s. ISBN 978-80-262-0495-4.

RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a tvoříme s malými*. Vyd. 1. Brno: Edika, 2012, 1 zpěvník (144 s.). ISBN 978-80-266-0067-1.

SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy I na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, 312 s. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie*. Vyd. 1. Praha: Supraphon, 1974, 196 s. Comenium musicum (Supraphon).

SEDLÁK, František. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 280 s. Na pomoc učitelí.

SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Vyd. 1. Praha: Supraphon, 1989, 258 s. Comenium musicum. ISBN 80-7058-073-9.

SLAVÍKOVÁ, Marie. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004, 105 s. ISBN 80-7043-261-6.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, 48 s.

SPILKOVÁ, Vladimíra. *Východiska vzdělávání učitelů primárních škol*. Pedagogika, č.2, 1996. 46 s. ISBN 3330-3815.

STRNADOVÁ, Karla a Jiří ZEZULA. *Hudební výchova v mateřské škole: (dílní metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy)*. Vyd. 1. Praha: Naše vojsko, 1988, 188s.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 167 s. ISBN 978-80-262-0020-8.

SYSLOVÁ, Zora. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 158 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4309-7.

ŠIŠKA, Zbyněk. *Fonetika a fonologie*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 64 s. ISBN 80-244-1044-3.

TICHÁ, Alena. *Hlasová výchova v dětském sboru prostřednictvím her a motivací*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2004, 95 s. ISBN 80-7068-186-1.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 2. Ilustrace Patricie Koubská. Praha: Portál, 2009, 148 s. ISBN 978-80-7367-562-2.

Tvořivá škola: sborník z celostátního semináře k problematice tvořivé školy, který se konal dne 16.9.1998 na Pedagogické fakultě MU v Brně. Brno: Paido, 1998, 188 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-63-x.

VISKUPOVÁ, Božena a Petr JISTEL. *Skřivánek: sborník písní pro mateřské školy s doprovodem klavíru, eventuelně dalších (dětských) hudebních nástrojů*. Vyd. 2. Praha: Panton, 1980, 93 s.

VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Hlasová výchova pro studující na PI*. Praha, 1963, 63s.

VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Pěvecká příprava učitelů hudební výchovy: pro studující PeF a PGS*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, 83 s.

ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika) : učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách i pro praxi učitelek mateřských škol*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 387 s. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství).

Seznam internetových zdrojů:

SLAVÍKOVÁ, Marie. *Hudební vývoj dítěte v předškolním věku*. [online]. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/14413/HUDEBNI-VYVOJ-DITETE-V-PREDSKOLNIM-VEKU.html/>

Konkretizované očekávané výstupy RVP PV. [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/21827/download/

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1.....píseň „ Zima“
Příloha č. 2.....hudebně-pohybová hra „Na kuřátka“
Příloha č. 3.....artikulační cvičení „Žabka“
Příloha č. 4.....artikulační cvičení „Mňoukání“

40. ZIMA

Vesele, mírně rychle

IRON J. URKS
Emi H⁷

Zpěv *mf* C
Zi-ma je tu, dě-ti, vrány k městu

Piano *p*

C Dmi G *f* (tleskání) Dmi *mf*

le-tí... Ruč-ka- ma si za-tles-kám: ještě ta-ky

C F *f* (dupání) *f* C 2. Fmi C 2. Fmi C C

nožky mám: Ať se zi-ma ště-tí! ště-tí!

(Kytara jen samostatně)

J.H.

⁹⁰ VISKUPOVÁ, Božena a Petr JISTEL. *Skřivánek: sborník písní pro mateřské školy s doprovodem klavíru, eventuelně dalších (dětských) hudebních nástrojů*. Praha: Panton, 1980, s. 66.

Na kuřátka

Mimě rychle, veselé

Pi - pi, pi - pi, pi - pky, já jsem
 rá - do, kde jsou slí - pky. Pi - pi, pi - pí,
 pi - pi - píp, u ma - mi - nky je nám lip.

Lehce

Pod sto-lem dro-bky, ku - fa - ta zo - bky,
 má - lo nás, má - lo nás, pojď, A - ni-čko, me - zi nás.

Popis hry. Děti představují kuřátka. Jsou rozptýleny volně po místnosti nebo po vymezeném prostoru na zahradě. Jedno dítě představuje kvočnu.

Hraje se podle zpěvu učitelky nebo podle klavírního doprovodu.

První variant. 1.—12. takt. Na začátku písně ohnou děti paže v loktech, mají prsty na ramenou jako křídélka a v rytmu písně lehkým krokem pobíhají volně po místnosti. Na každou čtvrtovou hodnotu připadá jeden krok a jeden pohyb paží; to znamená, že v jednom taktu jsou dva kroky a pohyb paží dolů a nahoru. Aby děti tento pohyb „létání“ neunavil, mohou buď chvílemi chodit s pažemi podle těla, nebo mohou mávat pažemi v upažení.

Kvočna zatím volným krokem chodí mezi svými kuřaty.

13.—16. takt. Dítě představující kvočnu se zastaví a rozpaží. Kuřátka se k ní sbíhají a dřepnou si, jako by se schovávala pod její křídla. Po doznění písně vytvoří kvočna s dvěma nejbližšími kuřaty kroužek, točí se a zpívají písničku: „Pod stolem drobky, kuřata zobky, mnoho nás...“ Ostatní kuřata se zatím rozptýlí po místnosti a hra se opakuje.

Druhý variant. Hra se hraje také tak, že děti hned na začátku vytvoří houf a dítě-kvočna, napodobujíc pažemi létání, je vodí po místnosti. Pohyby děti-kuřátek jsou stejné jako v prvním variantu. Odběhlo-li některé dítě od houfu, vytvoří kvočna s dvěma kuřaty kroužek a ten se otáčí. Ostatní děti dřepnou a Źukají prsty do země, napodobujíc zobání. Všichni zpívají písničku: „Pod stolem drobky, kuřata zobky, málo nás...“ Ztracené kuřátko se přiřadí do houfu. Pak se hra opakuje.

⁹¹ MIŠURCOVÁ, Věra. *Hry se zpěvem: pro mateřské školy : metodický průvodce k souboru gram. desek pro mateřské školy.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 34.

Žabka

4

Procvičujeme gymnastiku jazyka – pohyby jazykem nahoru k nosu a dolů k bradě.

Pomůcky: voskovky, nůžky.

MOTIVACE

Klaun: „Dneska jsem celý polámaný, pojdte si se mnou trošičku zacvičit. Ale jen maličko, spíš tak trošku zaskákat. Třeba jako žabky.“

Děti skáčou jako žabky.

„Tak dobře, už se cítím výborně. Teď si můžeme o těch žabkách chvilku povídat.“

Při vyprávění o žábách mohou děti namalovat (ve třídě třeba na magnetickou tabuli, v tělocvičně na podlahu) velký rybník.

„Pozoroval jsem jednu žabku a ta byla hrozně chytrá. Víte, jak chytá komáry? Sedí jako socha, vůbec se nepohne, a když jí komár sedne na nos (*položíme prst na nos*), tak vystrčí jazyk a chytne ho. Také dosáhne jazykem až na bradu. A to je s komárem také zle. Zkusíme si to jako ona.“

Děti procvičují.

„Já mám pro vás jednu takovou žabku namalovanou. Prozkoumáme, kam až dosáhne jazykem.“

POSTUP

Děti vybarví a vystříhnou žabku i jazyk, který je mimo obrázek hlavy.

Prostříhnou otvor pro jazyk a vystřížený jazyk jím protáhnou. Jazykem manipulují nahoru a dolů, zároveň cvičí vlastním jazykem.

Nakonec mohou žabky posadit do rybníka – připnout magnetem na tabuli nebo položit do nakresleného rybníka na podlahu.

---

⁹² MLČOCHOVÁ, Markéta. *Šimonovy pracovní listy: předlohy pro kopírování*. Praha: Portál, 1999, s. 4

Mňoukání**18**

Procvičujeme pohyblivost rtů a čelistí – široké otevírání a zavírání pusy nejdříve bez hlasu, potom s hlasem.

Pomůcky: pastelky, nůžky.

MOTIVACE

Klaun: „Zase mi na stránku přiběhlo kotě. Čím to asi bude? Asi tím, že koťátka mám rád, rád se o ně starám a také si s nimi rád hraji. Toto kotě je krásně mourované. Jmenuje se Ferda a povědělo mi, že by mě chtělo naučit mňoukat. Chvilku jsem ho hladil, drbal v huňatém kožíšku. Potom vyklouzlo a předvádělo samé kočičí kousky. Jen se na něj podívejte. Stojí na zadních, hraje si a hýbá tlamičkou tak, jako by nám něco říkalo.

Teď začalo mňoukat a s packami si k tomu snad i tleská. Nebo hledá klubíčko?“

POSTUP

Obrázek děti vybarví, dokreslí klubíčka. Koťátka si dáme na viditelné místo a zahrajeme si na ně. Nejlépe na koberci.

Nejdříve bez hlasu, můžeme říct dětem, že „vypneme zvuk“, a potom děti mňoukají slyšitelně – začínají se zavřenou pusou –*mň*– pusou otevřou –*á*– zavírají –*ů*–. Mohou spojit s tleskáním. Děti si také mohou představit, že jsou kořata, která se dorozumívají pouze pohyby a mňoukáním – různě zabarvují hlas, prodlužují, zkracují. Důležité je dětem nejdříve předvést, jak krásně jdou vyjádřit pocity pouze změnou zabarvení nebo síly hlasu.

⁹³ MLČOCHOVÁ, Markéta. *Šimonovy pracovní listy: předlohy pro kopírování*. Praha: Portál, 1999, s. 18.